

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

M. Tvllii Ciceronis Orationvm Pars ...

Cicero, Marcus Tullius

Coloniae Agrippinae, 1622

Accvsationis in c. verrem liber III. sev actio II.

[urn:nbn:de:bsz:31-116541](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-116541)

ACCUSATIONIS

IN C. VERREM LI-
BER III.

SEV ACTIO II.

ORATIO VI.

NEMINEM vestrū ignorare arbitror, Iudices, hunc per hosce dies sermonem vulgi, atq; hanc opinionem Pop. Rom. fuisse, C. Verrem altera actione responsurū non fuisse, neq; ad iudiciū affuturū. Quae fama non idcirco solū emanārat, q̄ iste certē statuerat ac deliberauerat, non adesse: verū etiam, quod nemo quēquam tā audacem, tā amentem, tam impudentē fore arbitrabatur, qui tā nefarys criminibus, tā multis testibus conuictus, ora iudiciū aspiceret, aut os suum Po. Rom. ostendere auderet. * Est idē Verres qui fuit semper, vt ad audiendū proiectus, sic paratus ad audiendum. praesidē est, responder, defenditur. ne hoc quidem sibi reliquifecit, vt in rebus turpissimis, cum manifestò teneatur, sic reticeat, & absit, tamen impudentia sua pudētem exitum quaesisse videatur. Patior, Iudices, & non molestē sero me laboris mei, vos virtutis vestrae fructum esse lauros. Nam si iste id fecisset, quod primo statuerat, vt non adesset, minus aliquanto quam mihi opus esset, cognosceretur, quod ego in hac accusatione cō-

M

pa-

IN VERREM

paranda constituendaq; elaborassem: vestra verò
 3 laus tenuis planè atq; obscura, Iudices, esset. * Neq; enim hoc à vobis Pop. Rom. expectat: neq; eo potest esse contentus, si condemnatus sit is, qui adesse noluerit, & si fortes fueritis in eo, quem nemo sit ausus defendere: immò verò adfit, respondeat, summis opibus, summo studio potentissimorum hominum defendatur. certet mea diligentia cum illorum omnium cupiditate: vestra integritas cum istius pecunia: restituum constantia cū illius patronorum minis atq; potentia. Tum demum illa victa videbuntur, cū in contentionem certamenq; venerint. * Absens si iste esset damnatus, non tam ipse sibi consuluisse, quā inuidisse vestra laudi videretur. Neq; enim salus vlla maior Reip. hoc tempore reperiri potest, quā Po. Ro. intelligere, diligenter reiectis ab accusatore iudicibus, socios, leges, Remp. Senatorio consilio maxime posse defendi. neq; tanta fortunis omnium perniciis potest accedere, quā opinione Po. Rom. rationem veritatis, integritatis, fidei, religionis ab hoc ordine abiudicari. * Itaque mihi videor magnam, & maxime agram, & propè depositam Reip. partem suscepisse: neq; in eo magis mea, quā vestra laudi existimationisq; seruisse. Accessi enim ad inuidiā iudiciorum leuandam, vituperationemq; tollendam: vt cū hac res pro voluntate Po. Ro. esset iudicata, aliqua ex parte mea diligentia constituta auctoritas iudiciorum videretur. Postremò vt esset hoc iudicatum, vt finis aliquando iudicariæ cōtrouersia cōstitueretur. * Etenim sine dubio, Iudices, in hac causa ea res in discrimi-

discrimē adducitur: reus est enim nocentissimus, quā
 si condēnetur, desinent homines dicere: his iudicijs
 pecuniā plurimū posse: sin absoluitur, desinemus nos
 de iudicijs transferendis recusare. tamen si de abso-
 lutione istius, neq. ipse iam sperat, nec Po. Ro. metuit
 De impudentia singulari, q̄ adest, quod respondet:
 sunt qui mirētur: mihi pro cetera eius audacia, atq̄
 amentia, ne hoc quidem mirandū videtur. multa e-
 nim & in deos, & in homines impiē nefarieq̄, com-
 misit, quorum scelerum pœnis agitur, & a mente
 consilioq̄, deducitur. * Agunt eū precipitē pœna ci-
 vium Rom. quos partim securi percussit, partim in
 vinculis necavit, partim implorantes iura liberta-
 tis & civitatis in crucem sustulit. Rapiunt eum ad
 supplicium d̄y parvū, quodd iste inuentus est, qui d̄ cō-
 plexu parentum abreptos filios ad necem duceret,
 & parentes pretium pro sepultura liberum posceret.
 Religiones verd, ceremonieq̄, omnium sacrorum
 sanctorumq̄, violata: simulacraq̄, deorum, quæ non
 modò ex suis templis ablata sunt, sed etiam iacent
 in tenebris ab istoretrusa atq̄ abdita, consistere e-
 ius animum sine furore atq̄ amentia nō sinūt. * Neq̄
 iste mihi videtur se ad damnationem offerre solum,
 neque hoc audire supplicio communi, qui tor sce-
 leribus se obstrinxerit, contentus esse: singularē quā-
 dam pœnam istius immianis atq̄ importuna natu-
 ra desiderat. non id solum queritur, vt isto damna-
 to bona restituantur ijs, quibus erepta sunt: sed &
 religiones deorum immortalium expianda, & ci-
 vium Rom. cruciatu, multorumq̄ innocentium

partia

Sympo:

IN VERRM

*Contagio
sua*

*Confessio
quod male*

Sanguis, istius supplicio luendus est. * Nō enim fure,
 sed ereptorem: non adulterum, sed expugnatorem
 pudicitiae: non sacrilegum, sed hostem sacrorum re-
 ligionemq; non sicarium, sed crudelissimum carni-
 ficem civium sociorumq; in vestrum iudicium ad-
 duximus: vt ego hunc vnum eiusmodi reum post ho-
 minum memoriam fuisse arbitrer, cui damnari ex-
 pediret. Nam quis hoc nō intelligit, istū absolutū dīs
 hominibus, inuitis, tamen ex manibus Po. Ro. eripi
 nullo modo posse? quis hoc non perspicit, praclarē nō-
 bis, cum actum iri, si Po. Ro. istius vnius supplicio con-
 tentus erit? ac non sic stauerit, nō istum manus in se-
 se scelus concepisse, cū sana spoliarit, cū tot homines
 innocētes necarit, cū ciues Ro. morte, cruciati,
 cruce affecerit, cū prae donum duces accepta pecunia
 dimiserit, quā eos si qui istum tot, tantis, tam nefariis
 sceleribus coopertum iurati sentētia sua libera-
 rent? * Non est, non est in hoc homine cuiquā peccā-
 di locus, iudices: non is est reus, non id tempus, non id
 consilium (metuo ne quid arrogantius apud tales
 viros videar dicere) ne actor quidem est is, cui reus,
 tam nocens, tam perditus, tam victus, aut occultē
 surripi, aut impunē eripi possit. His ego iudicibus nō
 probabo C. Verrem contra leges pecunias cepisse?
 sustinebant tales viri se tot Senatoribus, tot Equiti-
 bus Rom. tot ciuitatibus, tot hominibus honestissimis
 ex tam illustri prouincia, tot populorum, priuato-
 rumq; literis non credidisse? tanta Pop. Rom. volun-
 tati restituisse? * sustineant: reperiemus, si istum vi-
 uam ad aliud iudicium perducere poterimus, qui-
 bus

*probat
iustitio*

bus probemus istum
 Cn. Carbonem
 de amos istum
 quod priore ad
 Erunt, qui in eo
 quod aliquot me-
 dum fuerit. In
 etiam fortis, ac
 acerrime vindi-
 celli, & P. Africa
 re vera Pop. R.
 nis religiosissim-
 rum non dubit-
 latum etiam in
 quos accepta
 respondeat,
 In re referunt
 nostro crimina
 oni posse medi-
 more Popul. R.
 confessum esse
 percussus: se t-
 daretur, tot
 quod negari
 donum duse
 aquam Roma-
 rit, tenuisse
 sibi ostēderit,
 que ena ferit:
 ca Pop. Rom.

LIBER III.

bus probemus istum in *Quaestura* pecuniam publicam
 Cn. Carboni COS. datam auerisse: quibus persua-
 deamus istum alieno nomine a *Quaestoribus* vrbanis,
 quod priore actione didicistis, pecuniam abstulisse.
 Erunt, qui in eo quoque, audaciam eius reprehendant,
 quod aliquot nominibus de capite quantum commo-
 dum fuerit, frumenti decumani detraxerit. Erunt
 etiam fortasse, Iudices, qui illum eius peculatum vel
 acerrime vindicandum putent, quod isle M. Mar-
 celli, & P. Africani monumenta, que nomine, illorum,
 re vera Pop. Rom. & erant & habebantur, ex fan-
 nis religiosissimis, ex vrbibus sociorum atque amico-
 rum non dubitauerit auferre. * Emerserit ex pecu-
 latus etiam iudicio: mediterur de ducibus hostium,
 quos accepta pecunia liberauit: videat, quid de illis
 respondeat, quos in eorum locum subditos domi
 suae reseruauit: quarat non solum, quemadmodum
 nostro crimini, verum etiam quo pacto sua confessi-
 oni possit mederi: meminert se priore actione cla-
 more Popul. Rom. infesto, atque inimico excitatum
 confessum esse, duces à se praedonum securi non esse
 percussos: se iam tum esse veritum, ne sibi crimini
 daretur, eos ab se pecunia liberatos: fateatur, id
 quod negari non potest, se priuatum hominem pre-
 donum duces viuos atque incolumes domi suae, postea-
 quam Romam redierit, vsque dum per me licue-
 rit, tenuisse: hoc in illo maiestatis iudicio si licuisse
 sibi ostēderit, ego oportuisse concedam. * Ex hoc quo-
 que euaserit: profisciscar eod quod me iam pridem vo-
 cat Pop. Rom. de iure enim libertatis & ciuitatis
 suum

IN VERREM

suamputat esse iudicium, & rectè putat. Confrin-
 gat iste antè vi sua consilia Senatoria, quæstiones
 omnium perumpat, euolet ex vestra seueritate.
 mihi credite, at ætioribus apud Pop. Rom. laqueis te-
 nebitur, credet hys Equitibus Ro. Pop. Rom. qui ad
 vos antea produci testes, ipsis inspectantibus ab ista
 ciuem Rom. qui cognitores homines honestos da-
 ret, sublatū esse in crucem dixerunt. * credent om-
 nes V. & XXX. tribus homini grauisimo atq; orna-
 tissimo M. Antonio, qui se presente ciuē Ro. securi
 percussum esse dixit. audietur à Pop. Ro. vir prima-
 rius Eques Ro. L. Flavius, qui suū familiarē Herēnū
 negociatorem ex Africa, cum eū Syracusis amplius
 centū ciues Ro. cognoscerent, lacrymantesq; defē-
 derent, pro testimonio dixit securi esse percussū. pro-
 babit fidem & autoritatē, & religionē suā. L. Sueti-
 tius homo omnibus ornamentis præditus, qui iuratus
 apud vos dixit, multos ciues Rom. in Latinijs istius
 imperio crudelissimè per vim morte esse multatos,
 Hanc ego causam cum agam beneficio Pop. Roman.
 de loca superiore, non veterem aut istū viū vll. ex
 Pop. Rom. suffragijs eripere: aut à me vllum manus
 Aeditati amplius aut gratius Po. Rom. esse possit.
 * Quapropter oēs in hoc iudicio conētur omnia. nihil
 est iam, q; in hac causa peccare, Iudices, quisquam,
 nisi vestro periculo, possit. Me a quōdā ratio cum in
 præteritis est rebus cognita, tum in reliquis explora-
 ta atq; prouisa est. Ego meū studium in Remp. iam
 illo tempore ostendi, cū longo interuallo veterē con-
 suetudinē retuli, & rogatu sociorū atq; amicorū

Po.
 ¶

Po. Re. meorum
 nis auctoritate
 mirari atq;
 plures fuerit
 fuisset, & al
 retur, nō modo
 aliquidem, con
 * In Siciliam su
 negotio indūstr
 tiam multitudine
 tē vero ac religio
 socios Pop. Ro. q
 ad hostes me
 fenso, diuerti
 petuissent. N
 ptui, neg. vult
 rēdo tantā
 tā habere pot
 * Romanū vt ex
 ci homines Lat
 dissipassent, q
 gna pecunia
 meti probab
 etant q; qui
 ranti, & hū
 noti sunt, q
 tamen vsq; e
 gritate dubit
 mms. Scieba
 memoria nos

Po. Ro. meorum autem necessariorum, nomen homi-
nis audacissimi detuli. Quod meum factum lectissi-
mi viri atq; ornatissimi, quo in numero è vobis com-
plures fuere, ita probarunt, vt ei, qui istius Quaestor
fuiſſet, & ab isto laesus, inimicitias iustas perſeque-
retur, nō modò deferendi nominis, sed ne subscribē-
di quidem, cūm id postularet, facerent potestatem.
* In Siciliam sum inquirendi causa profectus: quo in
negocio industriā meā celeritas reditionis, diligen-
tiam multitudo literarū et testiū declarauit: pudo-
rē verò ac religionē, quod cūm venissem Senator ad
socios Pop. Ro. qui in ea prouincia Quaestor fuissem,
ad hospites meos ac necessarios, causa cōmunis de-
fensor, diuerti potius, quā ad eos, qui a me auxiliū
petuissent. Nemini meus aduentus labori aut sum-
ptui, neq; publicè neq; priuatim fuit. Vm in inqui-
rēdo tantā habui, quantā mihi lex dabat: non quan-
tā habere poteram istorū studio, quos iste vexarat.
* Romam vt ex Sicilia redij, cūm iste, atq; istius ami-
ci homines lautī & urbani, sermones huiuscemodi
disipassent, quò animos testium retardaret, me ma-
gna pecunia à vera accusatione esse deductum: ta-
men si probabatur nemini, quòd & ex Sicilia testes
erant ij, qui Quaestorem me in prouincia cognoue-
rant, & hinc homines maxime illustres, qui vt ipsi
noti sunt, sic nostrum vnumquemq; opprimē norant:
tamen vsq; cōtimui, ne quis de mea fide atq; inte-
gritate dubitaret, donec ad reijciendos Iudices ve-
nimus. Sciebam in reijcendis Iudicibus nonnullos
memoria nostra pactionis suspicionem non vitasse.

IN VERREM

eum in ipsa accusatione eorum industria ac diligē-
 tiā probaretur. * Ita reieci Iudices, vt hoc cōfiter, post
 18 hunc statum Reip. quo nunc vtimur, simili splendore
 & dignitate cōsiliū nullum fuisse. Quam iste lau-
 dem communem ait sibi esse mecum, qui cum P. Gal-
 bam iudicem reieciisset, M. Lucretium retinuit: & cū
 eius patronus ex eo quereretur, cur suos familiarissi-
 mos Sex. Peduceum, Q. Confidium, Q. Lunium reieci
 passus esset, respondit, quid eos in iudicando nimis
 um sui iuris sententiaque cognosceret. * Itaq; iudi-
 19 cibus reiectis sperabam iam onus meum vobiscum esse
 commune: putabam non solum notis, sed etiam igno-
 tis probatam meam fidem esse & diligentiam, quod
 me non fefellit. Nam comitibus meis, cum iste in summa
 largitione contra me vteretur, P. R. iudicauit istius
 pecuniam, quae apud me contra fidem meam nihil
 potuisset, apud se contra honorem meum nihil posse
 debere. Quo quidem die primum Iudices citari in
 hunc reum consedisisti, quis tam inimicus huic ordi-
 ni fuit, quis tam nouarū rerum, iudiciorum, iudicū-
 que cupidus, qui non conspectu, consessuq; vestro cō-
 moueretur? * Cum in eo vestra mihi dignitas fructum
 20 diligentia referret, id sum assecutus, vt vna hora,
 quae cepti dicere, reo audaci pecunioso, profuso, per-
 dit o spem iudicij corruppendi praeciderem: vt primo
 die, testium tanto numero citato, Po. Ro. iudicaret,
 ipso absoluto Remp. stare nō posse: vt alter dies ami-
 cis istius & defensoribus non modo spem victoria,
 sed etiam voluntatem defensionis auferret: vt ter-
 tius dies sic hominem prosterneret, vt morbo simu-
 lato

Lato non quid re
 responderet.
 criminebus.
 sic obratum atq;
 interpositis non
 deminatum iudi-
 cium, Iudices
 ex estimatione
 cum causa accu-
 satoris in illis, quae
 constituit delicti
 iudicium, quam
 hominem, cuius
 in laude, & in
 suadere homi-
 ni P. R. qui ha-
 nitur ante a
 in vnum locum
 parte a quatuor,
 stram famam, e-
 nem pertinet.
 splendor vestri
 detrimendo,
 te si sperare
 fur iudicari
 de toto ordi-
 atque aliam
 frobis id est i-
 gnare & inco-
 primam inter

Lato non quid responderet, sed quemadmodum non
 responderet, delibaret: deinde reliquis diebus, his
 criminibus, his testibus, & vrbanis, & prouincialibus
 sic obrutus atq; oppressus est; vi huiusmodi diebus
 interpositis nemo istum conperendinatum, sed con-
 demnatum iudicaret. * Quapropter ego, quod ad me
 attinet, Iudices, vici: non enim spolia C. Verris, sed
 existimationem Pop. Rom. concupiti. Meum fuit,
 cum causa accedere ad accusandum; que causa
 fuit iustior, quam à tam illustri prouincia defensorē
 constitui et deligere Reip. consulere. quid iam Reip. ho-
 nestius, quam in tanta inuidia iudiciorum adducere
 hominem, cuius damnatione totus ordo cum P. R. &
 in laude, & in gratia posset esse? ostendere atq; per-
 suadere hominem nocentem adductum esse? quis est
 in P. R. qui hoc non ex priore actione abstulerit: om-
 nium ante damnatorum scelera, furti, flagitia, si
 in vnum locum conferantur, vix cum huius parua
 parte aequari, conferrique posse? * Vos, quod ad ve-
 stram famam, existimationem, salutemque commu-
 nem pertinet, Iudices, prospicite, atque consulite,
 splendor vester facit, vi peccare sine summo Reip.
 detrimento, ac periculo non possitis. Non enim po-
 test sperare P. R. esse alios in senatu, qui recte pos-
 sint iudicare, vos si non potueritis, necesse est cum
 de toto ordine desperarit, aliud genus hominum,
 atque aliam rationem iudiciorum requirat. Hoc
 si vobis idē leuius videretur, quod putatis onus esse
 graue & incommodū iudicare: intelligere debetis
 primum interesse, virum id onus vosmetipsi reiece-
 ritis:

ritis an quiddam probare. Po. Ro. fidem vestram & religionem non poteritis, eod vobis iudicandi potestas erepta sit. deinde etiam illud cogitare, quanto periculo venturi simus ad eos iudices, quos propter odium vestri Pop. Ro. de vobis voluerit iudicare. * Verum vobis dicam id quod intellexi, Iudices: homines scitote esse quosdam, quos tantum odium vestri ordinis teneat, ut hoc palam iam dicant, se istum quem sciunt esse hominum improbissimum, hoc uno nomine absolui vellet, ut ab senatu iudicia per ignominiam turpitudinemque auferantur. Hec me, Iudices, pleribus verbis vobiscum agere coegit non timor meus de vestra fide, sed spes illorum noua, quae cum Verre a porta subito ad iudicium retraxisset, nonnulli suspicati sunt non sine causa illius consilium iam repente esse mutatum.

24 * Nunc ne nouo querimonia genere uti possit Hortensius, & ea dicere, opprimi reum, de quo nihil dicat accusator, nihil esse tam periculosum fortunae innocentium, quam tacere aduersarios: & ne aliter quam ego velim, meum laudet ingenium, cum dicat, me si multa dixissem, subleuatum fuisse eum, quem contra dixerem, quia non dixerim, perdidisse: morem illi geram, ut ar oratione perpetua, non quoniam hoc sit necesse, verum ut experiar, virum ille ferat molestus me tunc tacuisse, an

25 nunc dicere. * Hic tu sortasse eris diligens, ne quam ego horam de meis legitimis horis remittam: nisi omni tempore, quod mihi lege concessum est, abusus ero, querere: deum atque hominum fidem implorabam, circumueniri C. Verrem, quod accusator nolit

tam

LIBER III.

tamdiu, quamdiu liceat, dicere, quod mihi lex mea
 causa dei, eo mihi non uti licebit? Nam accusandi
 mihi tempus mea causa datum est, ut possem ora-
 tione mea crimina causamque explicare. hoc
 si non utor, non tibi iniuriam facio, sed de me iu-
 re aliquid & commodo detraho, causam enim, in-
 quit, cognosci oportet. ea re quidem, quod aliter cō-
 dēnari reus, quāvis sit nocens, nō potest. id igitur tū
 moleste tulisti, à me aliquid factū esse, quo min⁹ iste
 condemnari posset? Nā causa cognita possūt multi
 absolui, incognita quidē condemnari nemo potest. *
 adimo enim cōperendinatum, quod habet lex in se 62
 moleste sumū, bis ut causa dicatur: quod aut mea cau-
 sa potius est cōstitutū, quam tua: aut nihilo tua po-
 tius, quā mea. Nam si bis dicere est commodū, certē
 viriusq; cōmune est: si eum qui posterus dixit, opus
 est redat qui, accusatorū causam bis ageretur, cōsti-
 tutū est. Verum, ut opinor, Glaucia primus tulit, ut
 comperendinaretur reus: antea vel iudicari primo
 poterat, vel amplius pronuciari. Vtram igitur putas
 legem molliorem opinor illam, veterem, qua vel cito
 absolui vel tarde condēnari licebat. Ego tibi illā
 Aciliā legem restituo, qua lege multi semel accusa-
 ti, semel dicta causa, semel auditis retribus condē-
 nati sunt, nequaquā tam manifestis neq; tātis crimi-
 nibus quantis tu conuinceris: puta te non hac tā a-
 troci, sed illa lege mitissima causā dicere. accusabo,
 respōdebis, testib⁹ editis ita mittam in consilium, ve
 etiam si lex ampliandi faciat potestatem, tamen i-
 sti turpe sibi existiment nō primo iudicare. * Verum 72
 f

IN VERREM

si causā cognosci opus est, parū ne cognita est? dissimulamus, Hortensi, quod sapē experti in dicendo sumus. quis nos magnoperē attendit vquam, in hoc quidem genere causarum, vbi aliquid ereptum aut ablatum à quopiam dicitur? nōne aut in tabulis, aut in testibus omnis expectatio iudicum est? Dixi prima actione me planū esse facturum C. Verrem H. S. quadringenties contra legem abstulisse. Quid? hoc planius egissem, si ita narrassem. Dio quidam fuit Halestinus: qui, cum eius filio Pratore Sacerdote hereditas à propinquo permagna venisset, nihil habuit neque negocij, neque controuersie. Verres simul ac tetigit prouinciam, statim Messaniam litteras dedit: Dionem euocauit: calumniatores ex sinu suo apposuit, qui illam hereditatem Veneri Erycina commissam esse diceret. hac de re ostēdit se ipsum cogniturum. * postum deinceps totam rē explicare: deinde ad extremum id, quod accidit, dicere, Dionem H. S. decies centena milia numerasse, vt causam certissimam obtineret: prater ea greges equarum eius istum abigendos curasse: argenti vestig, stragula quod fuerit, curasse auferendum. Hac neq, cum ego dicerem, neque cum tu negares, magni momenti nostra esset oratio. Quo tempore igitur aures iudex erigeret, animumq, attenderet? cum Dio ipse prodiret, cum ceteri, qui tum in Sicilia negocijs Dionis interfuisent: cum per eos ipsos dies, per quos causam Dio diceret, reperiretur pecunias sumpsisse mutuas, nomina sua exegisse, pradia vendidisse: cum tabula virorum bonorum proferrerentur:

cum

LIBER I II.

eum qui pecuniam Dioni dederunt, dicerent se iam
 tum audisse eum nummos sumi, ut Verrum darentur:
 cum amici, hospites, patroni Dionis, homines bone-
 stissimi hac eadem se audisse dicerent. * Opinoꝛ cum²⁹
 hac fierent, tum vos audiretis, sicut audistis: tum
 causa agi videretur. sic à me sunt acta omnia prio-
 re actione, ut in criminibus omnibus nullum esset,
 in quo quisquam vestrum perpetuam accusationem
 requireret. Nego ego esse quicquam à testibus di-
 ctum, quod aut vestrum cuiquam esset obscurum,
 aut cuiusquam oratoris eloquentiam quæreret. Et
 enim sic me ipsum egisse memoria tenetis, ut in te-
 stibus interrogandis omnia crimina proponerem &
 explicarem: ut cum rem totam in medio proposuis-
 sem, tum denique testem interrogarem. Itaque non
 modò vos, quibus est iudicandum, nostra crimina
 tenetis, sed etiam Pop. Ro. totam accusationem cau-
 samq; cognovit: tamen si ita de meo facto loquor,
 quasi ego illud me à voluntate potius, quàm vestra in-
 iuria adductus fecerim. * Interposuistis accusatoꝛe,³⁰
 qui, cum ego mihi C. & X. dies solos in Siciliam po-
 stulassem, C. & VIII. sibi in Achaiam postularer:
 menses mihi tres cum eripuissetis ad agendum maxi-
 me appositos, reliquum omne tempus huius anni me
 vobis remissurum putastis: ut cum horis nostris nos esse-
 mus vsq; tu binis ludis interpositis, quadragesimo post
 die respondere: deinde ita tempus duceretur, ut à M.
 Glabrione Pr. & magna parte horum iudicum ad Prae-
 toꝛe alium, iudicesq; alios veniremus. * Hæc si ego non
 vidissem, si me non oēs noti ignotiq; monuissent, id
 agi,

IN VERREM

adpi, id cogitari, in eo laborari, ut res in illud tempus
 rejiceretur: credo si meis horis in accusando utri-
 uissem, vererer ne mihi crimina non suppetarent, ne
 oratio deesset, ne vxor viresq, deficerent, ne que ne-
 mo prima actione defendere ausus esset, eum ego bis
 accusare non possem. Ego meum consilium tum iudicibus,
 tum Po. R. probavi. Nemo est, qui alia ratione istorum
 iniuria, atq, impudentia potuisse obsisti arbitretur.
 Etenim quae stultitia fuisset, si, quam diem, qui-
 stum eripiendum redemerunt, in cautione viderit,
 cum ita cauerent, Si post Calen. Ianuar. in consi-
 lium iretur, in eam diem ego, cum potuissem vitare,
 incidissem? Nunc mihi temporis eius, quod mihi ad
 dicendum datur, quoniam in animo est causam om-
 nem exponere, habenda ratio est diligenter. Itaque
 primum illum actum istius vitae turpissimum & fla-
 gitiosissimum praetermittam: nihil a me de pueritia
 sua flagitiosius peccatisq, audiet: nihil ex illa impura
 adolescentia sua, quae qualis fuerit, aut meministi,
 aut ex eo, quae suis similitudinem produxit, recognosce-
 re potestis. Omnia praeteribo, quae mihi turpia dictum
 videbuntur, neq, solum quid istum audire, verum etiam
 quid me deceat dicere, considerabo. Vos, quae so, date
 hoc, & concedite pudori meo, ut aliquam partem dei-
 33 stius impudentia reticere possim. *Omne illud tempus,
 quod fuit ante quam iste ad magistratus, remq, publi-
 cam accessit, habeat per me solutum ac liberum, sicut
 de nocturnis eius bacchationibus ac vigilijs: lenonum,
 aleatorum, perductorum nulla mentio fiat: dana, de de-
 eora, quae res patris eius, at as ipsius pertulit praeter-
 antur.

autur: luceret
 em vitare
 facere. Quae
 nos XIII ex
 cum voco. Hora
 tate, flagitio
 Quaestura, &
 na, & Praetur
 disparita. Ulp
 Consilium cas.
 Consilium, ut
 pronuncia ob
 qua nihil sum
 hoc dico, in e
 buisse, utrum
 bo graniter
 nem singulari
 orabat eum
 utum teneam
 factus est Qu
 expectatus a
 similes pro
 nis prin: epu
 administran
 Consilium
 *Video quid
 se aliquam a
 consilium, e
 vdu sit: quibus
 Consilium sui q

N VERREX

LIBER III.

antur: lucretur indicia veteris infamiae: patiatur eius vita reliqua me hanc tamã iacturã criminum facere. Quæstor Cn. Papirio Cõsuli fuisti abhinc annos XIII. ex ea die ad hanc diẽ que fecisti in iudiciũ voco. Hora nulla vacua à furto, scelere, crudelitate, flagitio reperietur. Hi sunt anni consumpti in Quæstura, & legatione Asiatica, & Pratura vrba- na, & Pratura Siciliensi. Quare hoc eadẽ erit quadripartita distributio totius accusationis meæ. * 34

Quæstor ex S. C. prouinciam sortitus es, obtigit tibi Consularis, vt cum COS. Cn. Carbone essey, eamque prouinciã obtineres. Erat tam dissenso ciuim, de qua nihil sum d. cturus quid sentire debueris: vnum hoc dico, in eiusmodi tẽpore ac sorte statuere te debuisse, vtrum malles sentire atque defendere. Carbo grauer ferebat sibi Quæstorem obtigisse, hominem singulari luxuria, atque inertia: veruntamen ornabat eum beneficijs, officijsque omnibus. Ne ditius teneam, pecunia attributa numerata est. profectus est Quæstor in prouinciam, venit in Galliam expectatus ad exercitum Consularem cum pecunia: simul ac primũ ei occasio visa est (cognoscite hominis principium magistratum gerendorum, & Rei. administranda) auersa pecunia publica Quæstor Consulem, exercitum, prouinciamque deseruit.

* Video quid egerim, erigit se, sperat sibi auram posse aliquam afflari in hoc crimine, voluntatis, sensuque eorũ, quibus Cn. Carbonis mortui nomen odio sit: quibus illam reiectionem prodicionemque Consuli sui gratam sperat fore. quasi verò id cupidi-

*34 verò
in hoc
crimine
subituro
fectoro*

pidit ate defendenda nobilitatis, aut studio partium
 fecerit: ac non apertissime ^{procurator} Consulem, exercitum,
 prouinciamque cōparat, & propter impudentissi-
 mum furtum aufugerit. Est enim obscurum & eius-
 modi factum eius, vr possit aliquis suspicari, C. Ver-
 rem, quod ferre nouos homines non potuerit, ad no-
 bilitatem, hoc est ad suos transisse, nihil fecisse pro-
 pter pecuniam. * Videamus rationes quemadmodum
 36 retulerit: iam ipse ostender, quam obrem Cn. Carbo-
 nē reliquerit: iam se ipse iudicabit. Primū breuita-
 tem cognoscite. ACCEPI, inquit, VICIES DVCEN-
 TA TRIGINTA QVINQVE MILIA QVADRIN-
 GENTOS XVII. NVMMOS. DEDI STIPENDIO,
 FRUMENTO, LEGATIS PROQVAESTORIBVS,
 COHORTI PRAETORIAE, HS. MILLE SEX-
 CENTA TRIGINTA QVINQVE MILIA QVAD-
 DRINGENTOS XVII. NVMMOS. RELIQVI
 ARIMINI HS. SEXCENTA MILIA. Hoc est
 rationes referre: hoc modo aut ego, aut tu, Horten-
 si, aut quisquam hominum retulit? quid hoc est? qua
 impudentia? qua audacia? quod exemplum ex tot
 hominum rationibus relatis huiusmodi est? illa ta-
 men HS. sexcenta milia, qua neque falso quidem
 potuit, quibus data essent describere, qua se Arimini
 scribit reliquisse, qua ipsa HS. sexcenta milia reli-
 qua facta sunt, neque Carbo attigit, neque Sylla vi-
 dit, neque in ararium relata sunt. Oppidum sibi
 elegit Ariminum, quod tum cum iste rationes refe-
 rebat, oppressum direptumque erat. non suspicaba-
 tur id, quod nunc sentiet. satis multos ex illa cala-
 mita-

mitate Arimini
 quos esse. * Re-
 RIO QV AEB
 NVM RELAT
 rationem referre
 est, non vr bono
 tur. Quod si illi
 fuga, nisi ari: p
 dicaretur. Ma
 sus homo Cn. Car
 esse capite posse
 tariam, ratione
 Nam si tibi aut
 anno post M. P.
 obrigisset, non
 fecit est: quod
 nec more ma
 * Etenim si haec
 lumus, totā vit
 que reddent. si
 societate com
 autoritate me
 est. cōmuni im
 quā sapiens p
 cui aduentu
 minē atq, ab
 iussit apud eos
 religebat, vbi
 set. et postea pr
 qualem profici

LIBER I II.

mitate Ariminesium testes nobis in hanc rem reli-
quos esse. *Recita denuò P. LENTVLO, L. TRIA- 37
RIO QV AESTORIBVS VRBANIS, RES RATIO-
NVM RELAT ARVM. Recita. Ex S. C. vt hoc pacto
rationem referre liceret, eo Syllanus repentè factus
est, non vt honos & dignitas nobilitati restitueretur.
Quod si illinc inanis profugisset, tamen ista tua
fuga, nefaria: proditio Consulis tui, scelerata iudicaretur.
Malus ciuis, improbus consul, seditiosus homo Cn. Carbo fuit: fuerit alijs, tibi quando
esse cœpit: posteaquam tibi pecuniam, rem firmentariam,
rationes omnes suas, exercitumq; commisit. Nam si tibi
antea displicisset, idem fecisses, quod anno post M. Piso
Quæstor cum L. Scipioni Consuli obrigisset, non attigit
pecuniã, non ad exercitũ profectus est: quod de Rep. sensit,
ita sensit, vt nec fidẽ suã nec morẽ maiorum, nec necessitudinẽ
sortis laderet. *Etenim si hac perturbare omnia, & permiscere
volumus, totã vitã periculosã, inuidiosã, infestãque reddem:
si nullã religionem sors habebit, nullã societate coniunctio
secunda dubiaq; fortuna, nullã autoritate mores atq;
instituta maiorũ. Omnium est cõmunis inimicus, qui fuit
hostis suorũ. Nemo vnquã sapiens proditori credendũ
putauit. Ipse Sylla, cui aduentus istius gratissimus esse
debet, ab se hominẽ, atq; ab exercitu suo remouit:
Beneuenti esse insit apud eos, quos suis partibus amicissimos
esse intelligebat, vbi iste sũma rei causaq; nocere nihil
posset. ei postea premia tamẽ liberaliter tribuit:
bona quadã proscriptorũ in agro Beneuentano diripi-

N

enda

IN VERREM

enda cōcessit, habuit honorē vt proditori, nō vt ami-
 39 co fidē. * Nunc quāuis sint homines, qui mortuū Cn.
 Carbonē oderint: tamē hi debēt, non quid illi accide-
 re voluerunt, sed quid ipsi in tali re metuendū sit,
 cogitare. cōmune est hoc malū, cōmunis metus, com-
 mune periculū. nullae sūt occultiores insidia, quā haec,
 quae latēt in simulatione officij, aut in aliquo necessi-
 tudinis nomine. Nā eū, qui palā est aduersarius, fa-
 cile cauendo vitare possis: hoc verō occultū, intestinū,
 ac domesticū malum, nō modo nō existit, verū etiam
 opprimit, antequā perspicere atq; explorare potue-
 40 ris. * Itane verō tu cū Quaestor ad exercitum missus
 sis, custos non solū pecuniae, sed etiā Consulis parti-
 ceptus omnium rerum cōsiliorumq; fueris, habitus sis in
 liberū loco, sicut mos maiorū ferebat, repente relin-
 quas? deseras? ad aduersarios trāseas? O scelus, o por-
 tentū in vltimas terras exportandū. Nō enim potest
 ea natura, quae tamū facinus cōmiserit, hoc vno sce-
 lere esse contenta: necesse est semper aliquid eiusmo-
 di moliat: necesse est in simili audacia perfidiasq;
 41 versetur. * Itaq; idē iste quem Cn. Dolabella postea
 C. Malleolo occiso pro Quaestore habuit (haud scio an
 maior etiā hac necessitudo fuerit, quā illa Carboni:
 ac plus iudiciū voluntatis valere, quā sortis debeat)
 idē in Cn. Dolabellā qui in Cn. Carbonē fuit. Nam
 quae in ipsum valebant crimina, contulit in illū: cau-
 samq; illius omnē ad inimicos accusatoresq; detulit.
 Ipse in eū cui Legatus, cui pro Quaestore fuerat, ini-
 micissimū atq; improbissimū testimoniū dixit. ille
 miser cū esset, tū proditione istius nefaria, tū impro-

b.

LIBER III.

bo & falso eiusdē testimonio, tum multo ex maxi-
 ma parte istius furtorum ac flagitiorum inuidia cor-
 flagrauit. * quid hoc homine faciatis? aut ad quam
 4²
 spem tā perfidiosum, tam importunum animal re-
 seruetis? qui in Cn. Carbone sortem, in Cn. Dola-
 bella voluntatem neglexerit, ac violarit: eosque
 ambos non solum deseruerit, sed etiam prodiderit,
 atque oppugnarit. Nolite quæso, Iudices, breuitate or-
 rationis mea potius, quam rerum ipsarum magnitu-
 dine criminā pōderare: mihi enim properandū ne-
 cessario est, ut omnia vobis, quæ mihi constituta
 sunt, posim exponere. * Quamobrem Quæstura istius 43
 demonstrata, primique magistratus, & furto, & scelē-
 re perspecto, reliqua attendite. In quibus illud tem-
 pus Syllanarum proscriptionum ac rapinarum præ-
 termittam, neque ego istum sibi vllam ex communi
 calamitate defensionem suam sumere: suis eum cer-
 tis proprijsque criminibus accusabo. Quamobrem hoc
 omni tempore Syllano ex accusatione circūscripto,
 legationem eius præclarā cognoscite. * Posteaquā 44
 Cn. Dolabella prozincia Sicilia constituta est, & dñ
 immortales, quantā iste cupiditate, quibus allega-
 tionibus illam sibi legationem expugnauit? id quod
 Cn. Dolabella principū maxima calamitatis fuit.
 Nam ut iste profectus est: quacunque iter fecit,
 eiusmodi fuit, non ut Legatus Populi Romani, sed ut
 quædā calamitas peruadere videretur. In Achaja
 (prætermittā minora omnia, quorum simile forsitan
 alius quoque, aliquid aliquādo fecerit: nihil dicā, nisi
 singulare, nisi quod si in aliū reū diceretur, incredibi-

IN VERREM

le videretur) magistratū Sycionium nūmos poposcit.
 Ne sit hoc crimen in Verre fecerunt alij. Cū ille non
 45 daret, animaduertit improbū, sed nō inauditum.*
 Gen^o animaduersionis videte: quaretis ex quo gere-
 re hominē istum iudicetis. Ignē ex lignis viridibus
 atq; humidis in hoc loco angusto fieri iussit: ibi homi-
 nē ingenuū, domi nobilē, P. R. sociū atq; amicū fu-
 mo excruciatū semiuiuum reliquit. Iā qua iste sig-
 na, quas tabulas pictas ex Achaia sustulerit, nō dicā
 hoc loco. est alius mihi ad hanc eius cupiditatē de-
 monstrandā seruatus. Athenis audistis ex ade Miner-
 nae grāde auri pondus ablatū. D. etum hoc est in Cn.
 Dolabella iudicio. dictum? etiā aestimatū. Huius con-
 silij non modo partem cepem C. Verrem, sed principem
 46 fuisse reperieris.* Delum venit, ibi ex sano Apollinis
 religiosissimo noctū clā sustulit signa pulcherrima,
 atq; antiquissima, eaq; in onerariam nauem suam
 conyiciendā turauit. Postridie cum spoliatum sanū
 viderent ij, qui Delum incolebant, grauter ferebāt.
 Est enim tanta apud eos eius sani religio atq; anti-
 quitas, vt in eo loco ipsum Apollinem natum esse ar-
 bitrentur. verbum tamen facere non audebant, ne
 fortē ea res ad Dolabellam ipsum pertineret. Tum
 subito tempestates coorta sunt maxima, iudices, vt
 non modo proficisci, cum cuperet, Dolabella non
 posset, sed vix in oppido consisteret: ita magni
 fluctus eieciabantur. Hic nauis illa praedonis istius
 onusta signis religiosis, expulsa atque eiecta fluctū,
 frangitur, in littore signa illa Apollinis reperuntur.
 iussu Dolabella reponuntur, tempestas sedatur,
 Do-

Dolabella Delo
 mensuallus
 inquam sunt
 colloque tra
 tem. Potest
 ostendi, cum
 quam impis
 fuerit. Apoll
 illius in templ
 gioso matu
 est: Sin pueru
 tutus erat, vt
 atq; cognosce
 loca venis p
 memoria ac l
 ga grauidas
 poribus exact
 Dianamq; pep
 in suis eorum
 autoritas relig
 sa quidem, cu
 que: in dixisse
 Delum appul
 re aut ait: no
 improbis: su
 cupiditas tūc
 & si cum hac
 coglaru, nulli
 pro seleribus
 postquam veni

LIBER III.

Dolabella Delo proficiscitur. * Non dubito, quin, ta- 47
 met si nullus in te sensus humanitatis, nulla ratio
 ynquam fuit religionis, nunc tamen in metu peri-
 culoque tuo, tuorum tibi scelerum veniat in men-
 tem. Potesne tibi vlla spes salutis commoda
 ostendi, cum recordaris, in deos immortales
 quam impius, quam sceleratus, quam nefarius
 fueris? Apollinem tu Delium spoliare ausus es?
 illine tu templo, tam antiquo, tam sancto, tam reli-
 gioso manus impias ac sacrilegas asferre conatus
 es? Si in pueritia non his artibus & disciplinis insti-
 tutus eras, vt ea qualiteris mandata sunt, disceres
 atq; cognosceres: ne postea quidem, cum in ea ipsa
 loca venisti, potuisti accipere, id quod est proditum
 memoria ac literis? * Latonã ex longo errore, & fu- 48
 ga quidam, & iam ad pariendum vicinam tem-
 poribus exactis fugisse Delum, atque ibi Apollinem
 Dianamq; peperisse. Qua ex opinione hominum illa
 insula eorum deorum sacra putatur: tantaq; eius
 autoritas religionis & est & semper fuit, vt ne Per-
 sa quidem, cum bellum toti Græciæ, dijs hominibus-
 que indixissent, & mille numero nauium classem ad
 Delum appulissent, quicquam conarentur aut viola-
 re aut attingere. Hoc tu fanum depopulari homo
 improbitime, atque amentis me audebas? fuit illa
 cupiditas tanta, que tantam extingueret religionem?
 & si tum hæc non cogitabas, ne nunc quidem re-
 cordaris, nullum esse tantum malum, quod non tibi
 pro sceleribus tuis iamdiu debeatur? * In Asiam verò 49
 postquam venit, quid ego aduentus istius, prandia,
 cenas,

IN VERREM

canas, equos, muneraq; cōmemorem? nihil cum Verre
 de quotidianis criminibus acturus sum. Chio per
 vim signa pulcherrima dico abstulisse, item Eritriis
 & Halicarnaso. Tenedo (prætereo pecuniã quam e-
 ripuit) Tenem ipsum, qui apud Tenedios sanctissimus
 deus habetur, qui urbem illam dicitur cōdidisse, cuius
 ex nomine Tenedus nominatur: hunc ipsum, inquit,
 Tenem, pulcherrimè factum, quem quordam in co-
 mitio vidisti, abstulit magno cum gemitu civitatis.
 * Illavero expugnatio fani antiquissimi & nobilissimi
 Iunonis Samia, quam luctuosa Samiis fuit? quam a-
 cerba toti Asia? quã clara apud omnes? quam nemi-
 ni vestro inauditã? De qua expugnatione, cum lega-
 ti ad C. Neronem in Asiam Samo venissent, respon-
 sum tulerunt, eiusmodi querimonias, quæ ad Lega-
 tum Pop. Ro. pertinerent, non ad Prætorem, sed
 Romã deferri oportere. Quas iste tabulas illinc, quæ
 signa sustulit? quæ cognovi egomet apud istum in a-
 dibus nuper, cū obsignandi gratia venisse. * quæ signa
 nunc Verres, ubi sunt illa quærø, quæ apud te nuper
 ad omnes calumnias, omnibus etiam inter colum-
 nijs, in sylva denique disposita sub dio vidimus. Cur
 ea quamdiu alium Prætorem cum ijs iudicibus,
 quos in horum locum subfortitus es, de te iij. consi-
 titurum putasti, tãdiu domi fuerunt? postea-
 quam nostris testibus nos, quam horis tuis vti malle
 vidisti, nullum signum domi reliquisti? præter duo,
 quæ in medijs adibus sunt, quæ ipsa Samo sublata
 sũt? non putasti me tuus familiarissimis in hanc rem
 testimonium denunciaturũ? qui tua domi sæpe fuisset:

30

27

ex quibus quæ
 essent? Quæ
 es, cum vider
 tum, sed cont
 Qua de re Cor
 adione dicit
 & Verrem ex
 su Dolabella f
 re spoliarum e
 nam: postea q
 ni accusant
 quid planum
 cerent, ad Ver
 tus oppidum
 nissimum sig
 signum abla
 pendi signum
 loci publicis
 uella a sport
 tharissã, de
 minibus in p
 bant, sustul
 iam illi ipsi
 gestum
 mus esse, id
 ipsa Diana
 tum esse, di
 at; ament
 disti Legat
 riuu imper

LIBER III.

ex quibus quærerem, signa scirentne fuisse, que non
 essent? * Quid tum hos de te iudicaturos arbitratus
 es, cum viderent te iam non contra accusatorem
 tuum, sed contra Quæstorem, sectoremq; pugnare?
 Qua de re Caridemum Chium testimonium prioræ
 actione dicere audistis: sese, cum esset Trierarchus,
 & Verrem ex Asia decedentem prosequeretur, ius-
 su Dolabella fuisse unà cum isto Sami, seseq; tū sci-
 re spoliatum esse fanum Iunonis, & oppidum Sa-
 mum: posteaq; se causam apud Chios ciues suos Sa-
 mijs accusantibus publice dixisse: eod; se absolutum,
 quod planum fecisset, ea qua Legati Samiorum di-
 cerent, ad Verrem, non ad se pertinere. * Aspendüve-
 tus oppidum & nobile in Pamphylia scitis esse, ple-
 nissimum signorum optimorum, non dicam illinc hoc
 signum ablatum esse, & illud: hoc dico, nullū te As-
 pendi signum Verres reliquisse: omnia ex fanis, ex
 locis publicis, palā, spectantibus omnibus, plostris e-
 uectā a sportatq; esse. Atq; etiam illum Aspendiū ci-
 zharistā, de quo saepe audisti id, quod est Græcis ho-
 minibus in prouerbio, quæ omnia vitus canere dice-
 bant, sustulit, & in inimis suis adibus posuit, vt et-
 iam illū ipsum artificio suo superasse videatur. * Per-
 gae fanum antiquissimum & sanctissimum Diana sci-
 mus esse. id quoq; à te nudatum & spoliatū esse: ex
 ipsa Diana quod habebat auri, detractū atq; abla-
 tum esse, dico. Que, malum, est ista tanta audacia,
 atq; amentia: quas enim sociorū, atq; amicorū vrbes
 adisti Legationis iure, & nomine, si in eas vi cū ex-
 ercitu imperioq; iuuasisses, tamen opinor qua signa

IN VERREM

atq; ornamenta ex his urbibus sustulisses, hac non in
 tuam domum, neque in suburbana amicorum, sed
 55 Romam in publicum deportasses. * Quid ego de M.
 Marcello loquar, qui Syracusas urbem ornatis-
 simam cepit? quid de L. Scipione, qui bellum in A-
 sia gessit: Antiochumq; regem potentissimum vici-
 quid de Flamio, qui Regem Philippum, & Mace-
 doniam subegit? quid de L. Paulo, qui Regem Fersem
 vi ac virtute superavit? quid de L. Mummo, qui vr-
 bem pulcherrimam atq; ornatissimam Corinthum,
 plenissimam rerum omnium sustulit, vrbesq; Acha-
 ia, Bœotiaq; multas sub imperium Pop. Rom. dno-
 nemq; subiunxit? quorum domus cum honore & vir-
 tute florent, signis & tabulis pictis erant vacue: at
 verò urbem totam, templa deorum, omnesq; Italie
 56 partes illorum donis ac monumentis exornatas vi-
 demus. * Vereor ne hæc forte cuiquam nimis anti-
 qua, & iam obsoleta videantur; ita enim tū equa-
 biliter omnes erant huiusmodi, ut hæc laus eximia
 virtutis, & innocentia non solum hominum, verum
 etiam temporum illorum esse videatur. P. Servilius
 vir clarissimus, maximis rebus gestus adest, de te sen-
 tentiam laturus est: Olythum vi, copys, ôsilio, vir-
 tute cepit, urbem antiquam, & omnibus rebus au-
 ctam & ornata: recens exemplum fortissimi viri
 profero. nam postea Servilius imperator Pop. Rom.
 Olythum urbem hostium cepit, quam tu in isdem
 illis locis Legatus Quæstorius oppida pacata socio-
 rum atque amicorum diripienda ac vexanda cu-
 57 rasti. * Tu qua exanis religiosissimi per scelus &
 per

per Latrocinium
 micorunq;
 que e hinc atq;
 virtute capta
 stultit, ea vop
 in tabulas pub
 nit. Cognoscat
 diligentiâ. R.
 P. SERVILIUS
 sed etiam vici
 in latro de spu
 stit, tuum
 puer ex libe
 habere dico
 fuit a notat
 na & tabul
 isse. memini,
 que adornat
 sensem cogit
 lucere omnia
 ljs sociorun
 Indices, ille
 catorum na
 dominos se
 feros. * lo
 ntrum prin
 atur, prop
 dicit plurim
 mlura ex f
 tur: itemq; ca

LIBER III.

per latrocinium abstulisti, ea nos videre nisi in tuis, amicorumque tuorum tectis non possumus. P. Servilius, que signa atque ornamenta ex urbe hostium, vi & viriute capta, belli lege, atque Imperatorio iure sustulit, ea Pop. Rō. apportavit, per triumphum vexit, in tabulas publicas ad exarium perscribenda curavit. Cognoscite ex litteris publicis hominis amplissimi diligentiam. Recita. RATIONES RELATAE P. SERVILII. Non solum numerum signorum, sed etiam uniuscuiusque magnitudinem, figuram, statum litteris descripsi vides. Certum est maior est virtutis, vigetiorque iucunditas, quam ista voluptas, que percipitur ex libidine & cupiditate: multo diligentius habere dico Servilium pradam P. R. quam te tua furtiva notata atque descripta. * Dices tua quoque signa & tabulas pictas ornamento urbi forumque, P. R. fuisse memini, vidi simul cum P. R. forum comitumque adornaui ad speciem magnifico ornatu: ad sensum cognitionemque acerbo & lugubri: vidi collocere omnia furtis tuis, prada provinciarum, spoliis sociorum atque amicorum. Quo quidem tempore, Iudices, iste spem maximam reliquorum quoque peccatorum nactus est: vidit enim eos, qui iudiciorum dominos se dici volebant, harum cupiditatum esse servos. * Socij vero, nationesque exteræ spem omnium tum primum abiecerunt rerum ac fortunatarum suarum, propterea quod casu Legati ex Asia atque Achaia plurimi Romam tunc fuerunt, qui deorum simulacra ex suis fanis sublata in foro venerabantur: itemque cetera signa & ornamenta cum cognosce-

IN VERREM

vent, alia alio in loco lachrymantes intuebantur. Quorum omnium huic sermonem tum esse audiebamus: nihil esse, quod quisquam dubitaret de exitio sociorum atque amicorum: cum quidem viderent in foro P. R. quo in loco ante a qui socijs iniurias fecerant, accusari, & condemnari solebant, ibi esse palam posita ea, quae ab socijs per scelus ablata ereptaque essent. * Hic ego non arbitrator illum negaturum, signa sese plurima, tabulas pictas innumerabiles habere: sed, ut opinor, solet hac, quae rapuit & furatus est, nonnunquam dicere se emisse. Quoniam quidem in Achaiam, Asiam, Pamphyliam sumptu publico, & Legationis nomine mercatorum signorum tabularumque pictarum missus est, habeo & istius & patris eius accepti tabulas omnes, quas diligentissime legi atque digessi, patris quoad vixit tuas, quoad ais te confecisse: nam in isto, iudices, hoc novum reperietis. Audimus aliquem tabulas nunquam confecisse, quae est opinio hominum de Antonio falsa. nam fecit diligentissime: verum sit hoc genus aliquod minime probandum. Audimus alium non ab initio fecisse, sed ex tempore aliquo confecisse, est aliqua etiam huiusce rei ratio. Hoc verò novum, & ridiculum est, quod hic nobis respondit, cum ab eo tabulas postulareremus: vsque ad M. Terentium, & C. Cassium Consules confecisse, si postea destitisse. * Alio loco hoc cuiusmodi sit, considerabimus: nunc nihil ad me attinet: horum enim temporum, in quibus nunc versor, habeo tabulas & tuas & patris. Plurima signa pulcherrima, pluri-

mas tabulas deportasse te negare non potes: atque
 utinam neges: vnum ostende in tabulis aut tuis, aut
 patris tui emptum esse, vicisti: ne haec quidem duo
 signa pulcherrima, quae nunc ad impluvium tu-
 um stant, quae multos annos ad valvas Iunonis
 Samiae steterunt, habes, quomodo emeris. haec,
 inquam, duo, quae in edibus tuis sola iam sunt,
 quae sectorem expectant, relicta ac destituta à
 ceteris signis. * At credo in hisce solis rebus indo- 62
 mitas cupiditates atque effrenatas habebat: ca-
 tera libidines eius ratione aliqua aut modo conti-
 nebantur. Quam multis istum ingenuis, quam multis
 matribus familiis, in illa terra, atque impura lega-
 tione vim attulisse existimatis? ecquo in oppido pe-
 dem posuit, vbi non plura stuprorum flagitiorumque
 suorum, quam aduentus sui vestigia reliquerit? Sed
 ego omnia, quae negari poterunt, praevertam: et
 iam haec quae certissima sunt & clarissima, relin-
 quam: vnum aliquod de nefarijs istius factis eligam,
 quod facilius ad Siciliam posim aliquando, quae mi-
 hi hoc aneris negotij, imposuit, peruenire. * Oppi- 63
 dum est in Hellesponto Lampfacum, ludices in primis
 Asiae provincia clarum & nobile: homines autem ipsi
 Lampfaceni tum summè in omnes ciues Romanos
 officiosi, tum praeterea maxime sedati, & quieti
 prope praeter ceteros, ad summum Graecorum oci-
 um potius, quam ad villam vim, aut tumultum ac-
 commodati. Accidit, cum iste à Cn. Dolabella effla-
 gitasset, ut se ad Regem Nicomedem, Regemque Sa-
 datam mitteret, cumque itor hoc sibi magis ad qua-
 stum

stum suum, quam ad Reip. tempus accommodatum
 depoposciscet, vt illo itinere veniret Lampfacum,
 cum magna calamitate, & propè pernicie ciuita-
 tis: deducitur iste ad lanitorem quendam hospite-
 rem, comite sique eius, item apud ceteros hospites
 collocantur, vt mos erat istius, atque vt eum suali-
 bidines flagitiosa facere admonuerant. Statim ne-
 gocium dat illis suis comitibus, nequissimis, turpissi-
 misque hominibus, vt videant, & inuestigent, ec-
 que virgo sit, aut mulier digna, quam obrem iste
 64 Lampfaci diutius commoraretur. * Erat comes eius
 Rubrius quidam, homo factus ad istius libidines: qui
 miro artificio, quocunq; venerat, hac inuestigare
 omnia solebat: is ad eum rem istam desert. Philoda-
 mum esse quendam genere, bonore, copijs, existima-
 tione facile principem Lampfacenorum: eius esse fi-
 liam, quæ cum patre habitaret, propterea quod vi-
 rum non haberet, mulierem eximia pulchritudine:
 sed eam summa integritate pudicitiaque existima-
 ri. Homo vt hæc audiuit, sic exarsit ad id, quod non
 modo ipse nunquam viderat, sed ne audierat qui-
 dem ab eo, qui ipse vidisset, vt statim ad Philod. an-
 migrare se diceret velle. Hospes lanitor, qui nihil
 suspicaretur, veritus ne quid in ipso se offenderit, ho-
 minem summa vi retinere cepit: iste qui hospitiis re-
 linquendi causam reperire non posset, alia sibi rati-
 one, viam munire ad stuprum cepit. Rubrium deliti-
 as suas, in omnibus eiusmodi rebus adiutorem suum
 & conscium, parum laute diuersari dicit: ad Phi-
 lodamum deduci iubet. * Quod vbi est Philodamo
 65

uiriatum,
 ac libera sicut
 ad istum veni
 secum sua pa
 tum ipsos tan
 totum affectu
 tate aperetur
 neglexit per v
 Rubrium deb
 quam in suu
 consuetudine
 que semper ho
 rum boni aut
 illam Rubriu
 magnificè &
 piosus, con
 ei commoda
 relinquat, v
 lescemem for
 teret ad vnu
 tat, eos omne
 set mature
 eos & inu
 horiatur, po
 nium ferit
 calerere: Ru
 cur ad nos
 ma qui & su
 reniger, o
 Rubrius Tum

LIBER III.

nunciatum, tamen si erat non ignarus, quantum sibi ac liberis suis iam tum mali constitueretur, tamen ad istum venit, ostendit munus illud suum non esse: se cum sua partes essent hospitum recipendorum, tum ipsos tantum Praetores & Consules, non Legatorum assedas recipere solere. Iste, qui vna cupiditate raperetur, totum illius postulatum causamque neglexit: per vim ad eum, qui recipere non debebat, Rubrium deduci imperavit. Hic Philodamus, posteaquam ius suum obrinere non potuit, ut humanitate consuetudinemque suam retineret, laborabat: homo qui semper hospitibus amicissimusque nostrorum hominum existimatus esset, noluit videri ipsum illum Rubrium inuitus in domum suam recepisse: magnifice & ornate, ut erat imprimis inter suos copiosus, conuiuium coparat: rogat Rubrium, ut quos ei commodum sit inuitet, locum sibi soli, si videatur, relinquat. ut etiam filium suum lectissimum adolescentem foras ad propinquum suum quendam mitteret ad cenam. * Tum Rubrius istius comites inuitat, eos omnes Verres certiores facit, qui d'opus esset, mature veniunt, discumbitur: fit sermo inter eos & inuitatio. ut Graco more biberetur: hospes hortatur, poscunt maioribus poculis, celebratur omnium sermone latiusque conuiuium. Posteaquam satis calere res Rubrio visa est: quaso, inquit, Philodame, cur ad nos filiam tuam non intro vocari iubes? Homo qui & summa grauitate, & iam id aetatis, & parens esset, obstupuit hominis improbi dicto, instare Rubrius. Tum ille, ut aliquid responderet, negauit

moris

moris esse Græcorum, ut in conuiuiis virorum accumbere mulieres. Hic tum alius ex alia parte, Ennumerandum hoc non est: vocetur mulier, & simul seruis suis Rubrius, ut ianuam clauderent, & ipsi ad fores assisterent, imperat. * Quod ubi ille intellexit, id agi, atque id parari, ut filia sua videretur: seruos suos ad se vocat, his imperat, ut se ipsum negligant, filiam defendant: excurrat aliquis, qui hoc tantum domestici mali filio suo nunciet. Clamor interea fit tota domo inter seruos Rubrii atque hospitibus: iactatur domi sua vir optimus, & homo honestissimus pro se quisque manus affert: aqua denique, seruenti à Rubrio ipso Philodamus perfunditur. Hæc ubi filio nunciata sunt, statim exanimatus ad ades contendit, ut & vite patris, & pudicitia sororis succurreret. Omnes eodem animo Lampfaceni, simul ut hoc audiuerunt, quod eos tum Philodami dignitas, tum iniuriæ magnitudo mouebat, ad ades noctu conuenerunt. Hic licetor istius Cornelius, qui cum eius seruis erat à Rubrio, quasi in presidio ad auferendam mulierem collocatus, occiditur: serui nonnulli vulnerantur: ipse Rubrius in turba sauciatur. Iste, qui sua cupiditate tantos tumultus concitatos videret, cupere aliqua euolare, si posset. * Postridie mane homines in concionem veniunt: quarunt quid optimū factū sit: pro se quisque, ut in quoque erat autoritatis plurimum, ad populum loquebatur: inuentus est nemo, cuius non hæc & sententia esset, & oratio, Non esse metuumdum, si istius nefarium scelus Lampfaceni vlti vi manuque essent, ne Senatus

LI
 populoque Rom. in
 dum pararet. Qu
 in socios, nation
 iam liberorum ser
 non liceret: quod
 vi atque acerbitate
 rent, & cum in eam
 ac dolore loqueretur
 iste dixerat abire, p
 xia, in stare ferro, h
 quem subire capere
 pici negotia antea
 nor, ut gratias apud
 iniuria Legati: put
 illum esse imperator
 perfecisset quod e
 pfaci populo, le
 scelerato peperciss
 sent. * Sic iste mul
 ille Adriana, ali
 quod eius auaritia
 Vite a domi sua v
 accessisse existima
 que vlla animatio
 rum ambrusius in
 culogus eno, aut
 tare potuit, quam
 nerit, ut in autem
 potest dicere, cum
 pmentum imperat

LIBER III.

populusque Rom. in eam ciuitatem animaduertend-
 dum putaret. Quod si hoc iure Legati Pop. Romani
 in socios, nationesque exteras videntur, vi pudici-
 tiam liberorum seruare ab eorum libidine tutam
 non liceret: quiduis esse perpeti satius, quam in tanta
 vi atque acerbitate versari. * Hæc cum omnes senti-
 rent, & cum in eam rationem pro suo quisque sensu
 ac dolore loqueretur: omnes ad eam domum, in qua
 iste diuersabatur, profecti sunt: cadere ianuam sa-
 xis, instare ferro, ligna & sarmenta circumdare, ig-
 nem subicere cœperunt. Tum ciues Rom. qui Lam-
 psaci negociabantur, concurrunt, orant Lampsa-
 cenos, vt grauius apud eos nomen Legationis, quam
 iniuria Legati putaretur, sese intelligere hominem
 illum esse impurum ac nefarium: sed quoniam nec
 perfecisset quod conatus esset, neque futurus esset Lam-
 psaci postea, leuius eorum peccatum fore, si homini
 scelerato pepercissent, quam si legato non pepercis-
 sent. * Sic iste multo sceleratior & nequitior, quam
 ille Adrianus, aliquanto etiam felicior fuit. Ille
 quod eius auaritiâ ciues Ro. ferre non potuerant,
 Vtica domi sua viuis exustus est: idque ita illi merito
 accessisse existimatum est, vt letarentur omnes, ne-
 que vlla animaduersio constitueretur. Hic socio-
 rum ambustus incendio, tamen ex illa flamma peri-
 culoque euolauit: neque adhuc causam vllam excogi-
 tare potuit, quam obrem commiserit, aut quid eue-
 nerit, vt in tantum periculum veniret. Non enim
 potest dicere, cum seditionem sedare vellem, cum
 fumentum imperarum, cum stipendium cogere, cum
 cum

IN VERREM

cum aliquid denique Reip. causagererem, quod ac-
 crius imperavi, quod animaduerti, quod minatus
 sum. quæ si diceret, tamen ignosci non oporteret, si
 nimis atrociter imperando socijs, in tantum addu-
 71 ctus periculum videretur. * Nunc cum ipse causam
 illius tumultus, neque veram dicere, neque falsam
 confingere audeat: homo autem ordinis sui fruga-
 lissimus, qui tum accensus C. Neroni fuit, P. Tertius
 hac eadem se Lampaci cognosse dixerit: vir omni-
 bus rebus ornatus C. Varro, qui tum in Asia
 Tribunus militum fuit, hac eadem ipsa se ex Philo-
 damo audisse dicat: potestis dubitare, quin istum for-
 tuna non tam ex illo periculo eripere voluerit, quam
 ad vestrum iudicium reservare? Nisi verò illud diceret,
 quod & in testimonio Tertij priore actione inter-
 pellavit Hortensius, quo tempore quidem signisatis
 dedit, si quid esset quod posset dicere, se tacere non
 posse: ut quamdiu in ceteris rebus tacuerit, scire
 omnes possemus, nihil habuisse quod diceret. Hoc
 tum dixit, Philodamum & eius filium à C. Ne-
 rone esse damnatos. * de quo ne multa disseram,
 72 tantum dico, secutum id esse Neronem, & eius
 consilium, quod Cornelium Licetorem occisum esse cõ-
 staret: putasse non oportere esse, ne in vlcisicda qui-
 dem iniuria, cuiquam hominis occidendi potestatis.
 In quo video Neronis iudicio non te absolutum esse
 improbitatis: sed illos damnatos esse cadis. Verum
 ista damnatio tamen cuiusmodi fuit? Audite quæso,
 Iudices, & aliquando miseremini sociorum, & ostē-
 dite aliquid his in vestra fide præsidij esse oportere.
 Quod

L
 Quid toti Asia
 bo licet, pro verum
 pertinet ista, ne
 raturum. rogat
 tuncia decedat,
 monitum in colame
 vere, atq. aliquand
 motus est Dolabella
 derunt, ut exercitus
 ret, & in Asia bon
 provinciam proficisc
 ronem venit: contem
 sam cognosceret.
 & primus sententi
 præfector, & Tert
 omnes in constitut
 aquissimus index op
 creditors Græco
 nias improbitatis cu
 dest gratia. * Ille m
 nem poterat, quia ex
 belle gratia: aut Gr
 vio non moveretur
 nis Romanus de cre
 dixisset quod esse
 à populo pecuniam
 tant a cõtentione,
 seum multi accus
 labellam suis præse
 fortuna agisus di

LIBER III.

Quod toti Asia iure occisus videbatur istius ille verbo licitor, re vera minister improbiſſima cupiditatis: pertimuit iſte, ne Philodamus Neronis iudicio liberaretur. rogat & orat Dolabellam, vt de ſua prouincia decedat, ad Neronem proficiſcatur: ſe demonſtrat incolumem eſſe non poſſe, ſi Philodamo viuere, atq; aliquando Romam venire, licuiſſet. * Cō-
 motus eſt Dolabella: fecit id, quod multi reprehenderunt, vt exercitum, prouinciam, bellum relinqueret, & in Aſiam hominis nequiſſimi cauſa, in alienā prouinciam proficiſceretur. Poſtea quā ad Neronem venit: contendit ab eo, vt Philodami cauſam cognosceret. Venerat ipſe, qui eſſet in conſilio, & primus ſententiam diceret. Adduxerat etiam præfectos, & Tribunos militares ſuos, quos Nero omnes in conſilium vocauit. erat in conſilio, etiam aequiſſimus iudex ipſe Verres: erant nonnulli togati creditores Græcorum, quibus ad exigendas pecunias improbiſſimi cuiuſque Legati plurimum prodeſt gratia. * Ille miſer deſenſorem reperire nemi-
 nem poterat. quis enim eſſet aut togatus, qui Dola-
 belle gratia: aut Græcus, qui eiuiſdem vi & imperio non moueretur? Accuſator autem apponitur ciuis Romanus de creditoribus Lamſacenorum: qui ſi dixiſſet quod iſte iuſſiſſet, per eiuiſdem iſtus licitores à populo pecuniam poſſet exigere. Cum hac omnia tanta cōtentione, tantis copijs agerētur: cū illū miſerum multi accuſarēt: nemo deſenderet, cūq; Dolabella cū ſuis præfectis pugnaret in conſilio, Verres fortunæ agi ſuas diceret, idem teſtimonium dice-
 ret,

IN VERREM

Et, idem esset in cōsilio idem accusatorem parasser
 hac cum omnia fierent, & cum hominem constaret
 occisum: tamen tanta vis istius iniuria, tanta in isto
 improbitas putabatur, vt de Philodamo amplius pro-
 75 nunciaretur. * Quid ego nunc in altera aetione Cn.
 Dolabella spiritus? quid huius lachrymas & concur-
 siones proferam? quid C. Neronis viri optimi atque
 innocentissimi nonnullis in rebus animum nimis ti-
 midum atq; demissum? qui in illa re quid facere po-
 tuerit, non habebat: nisi fortè id quod omnes tū de-
 siderabant, vt ageret eam rem sine Verre & Do-
 labella: quicquid esset sine his actum, omnes pro-
 barent. Tum verò quod pronunciatum est, non per
 Neronem indicatum, sed per Dolabellam ereptum
 existimabatur. Condemnatus enim per paucis sen-
 tentijs Philodamus, & eius filius. Adest, instat, vrget
 Dolabella, vt quam primum securi feriantur,
 quò quam minimè multi ex illis de istius nefario
 76 scelere audiri possent. * Cōstituitur in foro Laodicea
 spectaculum acerbum, & miserum, & graue toti A-
 siae prouincia, grandis natuparens adductus ad sup-
 plicium: ex altera parte filius: ille quòd pudicitiam
 liberorum, hic quòd vitam patris famamq; sororis
 defenderat. Flebat vrerq;, non de suo supplicio, sed
 pater de filij morte, de patris filius. Quid lachryma-
 rum ipsum Neronem putatis profudisse? quem fle-
 tum totius Asiae fuisse? quem luctum & gemitum
 Lampacenorum? securi esse percussos homines inno-
 centes, nobiles, socios Pop. Rom. atque amicos, pro-
 pter hominis flagitiosissimi singularem nequitiam
 atque

M
 B

Etque improbitas
 Labella, neque tu
 miseris in egestate
 ferri potest Verre
 nem lachrymam
 concione exercitū
 ex delicta istius
 subleuaret? Quod
 stitueras, idcirco
 rasti? Nescias ab
 vera Quæstio fuit,
 solitarii auxilij,
 proditum? Experi-
 cum se ad inimicos
 se nocens acerrim
 tiones ad aratri
 tane tua, Verres: ut
 finire non pronun-
 va populi? Tunc quo-
 concupierit, quod cog-
 praestofuerit, nisi lab-
 innumerat homine
 tates non modo pac-
 amicorum, ad vim
 se atq; ab liberis
 diem propinqua
 confessio, ne sis Lan-
 dner, ab are, illa
 Legum Pop. Ro. co-
 negare non potes.

LIBER III.

Atque improbiſſimam cupiditatem. *Nemo iam, Do- 77
 labella, neque tui, neque tuorum liberum, quos tu
 miſeros in egeſtate atq; in ſolitudine reliquiſti, mi-
 ſereri poteſt. Verreſne tibi tantu fuit, vt eius libidi-
 nem hominum innocentium ſanguine lui velles? Id-
 circone exercitum atq; hoſte relinquebas, vt tua vi &
 crudelitate iſtius hominis improbiſſimi pericula
 ſubleuares? Quod enim eum tibi Quaſtoris in locum coſ-
 ſtitueras, idcirco tibi amicum in perpetuum fore pu-
 taſti? Neſcebas ab eo Cn. Carbonem COS. cuius re-
 vera Quaſtor fuit, non modo relictum, ſed etiam
 ſpoliatum auxilijs, pecunia, neſarie oppugnatum &
 proditum? Expertus igitur es iſtius perſidiam tum,
 cum ſe ad inimicos tuos contulit, cum in te homo ip-
 ſe nocens acerrimum teſtimonium dixit, cum ra-
 tiones ad ararium niſi danaro te referre noluit. *Ta- 78
 rane tua, Verres libidines erunt, vt eas capere ac ſu-
 ſtinere non prouincia Pop. Rom. non nationes exte-
 ra poſſint? Tunc quod videris, quod audieris, quod
 concupieris, quod cogitaris, niſi id ad nutum tuum
 praſtò fuerit, niſi libidini tuae cupiditatiq; paruerit,
 inmitentur homines? expugnabantur domus? ciui-
 tates non modo pacatae, verum etiam ſociorum atq;
 amicorum, ad vim atq; ad arma confugient, vt ab
 ſe atq; ab liberis ſuis Legati Po. Ro. ſcelus atq; libi-
 dinem propulſare poſſint? Nam quaro abs te, cir-
 cumſeſſusne ſis Lampsaci: ceperitne domum, in qua
 diuerſabare, illa multitudo incendere: voluerintne
 Legatum Pop. Ro. comburere viuum Lampsacem?
 negare non poteſ. habeo enim teſtimonium tuum,
 quod

IN VERREM

quod apud Neronem dixisti: habeo quas ad eundem
 79 literas misisti. * Recita hunc ipsum locum de testi-
 monio. TESTIMONIUM C. VERRIS IN AR-
 TEMIDORVM. NON MVLTQ. POST IN-
 DOMVM. Bellumne Po. Ro. Lampfacaciuu. a face-
 re conabatur? desicere ab imperio ac nomine nostro
 volebat? Video enim, & ex his, qua legi & audiui,
 intelligo, in qua ciuitate non modò Legatus Pop. Ro.
 circumsesus, non modo igni, ferro, manu, copijs op-
 pugnatu, sed aliqua ex parte violatu sit, nisi publi-
 cè satis factum sit, ei ciuitati bellum indici atq; in-
 80 ferri solere. * Qua fuit igitur causa, cur cuncta ciui-
 tates Lampfacaciorum de concione, què admodum tu-
 te scribis, domum tuam cõcurreret? tu enim neg, in
 literis, quas Neroni mittis, neg, in testimonio, cau-
 sam tantũ tumultus ostendit vllã. obsessum te dicis,
 ignem allatum, sarmenta circumdata, licetorem tuũ
 occisum esse dicis, prodeundi tibi in publicum pote-
 statem factam negas: causam huius tanti terro-
 occultas. Nam si quã Rubrius iniuriam suo nomine,
 ac non impulsu tuo, & tua cupiditate fecisset, de tui
 comitis iniuria questum ad te potius, quam te op-
 pugnatum venirent. Cũ igitur, quæ causa illius tu-
 multus fuerit, testes à nobis producti dixerint, ipse
 celarit, nonne causam hanc, quam nos proposuimus,
 tum illorum testimonia, tum istius taciturnitas per-
 81 petua cõfirmat? * Huic homini parcetis igitur, Iudi-
 ces, citius tantã peccata sunt, vt hi, quibus iniurias
 fecerit, neque legitimum tempus expectare ad vi-
 ciscendum, neque vim tantam doloris in posterum
 differre

LI
 differre poterint?
 Lampfacaciu. Var.
 Popul. Rom. nomen
 hominibus & natura
 na leuissimum: porro
 ne sibi, fortuna ser-
 persequum sit omni-
 tanta vis sceleris sus-
 sibi potius, quam per-
 illis: in eum locum pro-
 tuis odio libidinis tu-
 ventur. * Nolite per-
 atque exteris natio-
 ro: vindicatis, vent-
 istam nunquam vlla
 Roma daturum cre-
 rant iniuriam, qui-
 qui poterant, tamen
 mittere legibus & re-
 mittere maluerunt,
 tam illustri ciuitate
 flagitium: cum coeg-
 mitos, quasi des-
 ad vim, ad manu-
 pedis & ciuitatis
 sed tyrannum libe-
 ricum apud exteri-
 nostri samam tuus p-
 te existero amicorum
 ma socium euolat

LIBER III.

differre potuerint? Circumfessus es. à quibus? à
 Lampsacenis. barbaris hominibus credo, aut ijs qui
 Popul. Rom. nomen contemnerent? immò verò ab
 hominibus & natura, & consuetudine, & discipli-
 na lentissimis: porò autem Popul. Roman. conditio-
 ne socijs, fortuna seruis, voluntate supplicibus. vt
 perspicuum sit omnibus, nisi tanta acerbitas iniurie,
 tanta vis sceleris fuisset, vt Lampsaceni moriendum
 sibi potius, quam perpetiendum putarent, nunquam
 illos in eum locum progressuros fuisse, vt vehemen-
 tius odio libidinis tua, quam metu Legationis mone-
 rentur. * Nolite per deos immortales cogere socios 83
 atque exteras nationes hoc vii perfugio: quo, nisi
 vos vindicatis, ventur necessariò. Lampsacenos in
 istum nunquam vlla res mitigasset, nisi eum pœnas
 Roma daturum credidissent. Et si talem accepe-
 rant iniuriam, quam nulla lege satis dignè perse-
 qui poterant, tamen incommoda sua vestris com-
 mittere legibus & iudicijs, quam dolori suo per-
 mittere maluerunt. Tu mihi, cum circumfessus à
 tam illustri ciuitate sis propter tuum scelus atque
 flagitium: cum coegeris homines miseros & cala-
 mitosos, quasi desperatis nostris legibus & iudicijs
 ad vim, ad manus, ad arma confugere: cum te in op-
 pidis & ciuitatibus amicorum non Legatum P. R.
 sed tyrannum libidinosum, crudelemquè præbue-
 ris: cum apud exteras nationes imperij nominisque
 nostri famam tuis probris flagitijsquè violaris: cum
 te ex ferro amicorum Pop. Rom. eripueris, è flam-
 ma sociorum euolaris: hic tibi perfugium speras fu-

84 turum? erras. v. huc incideres, non vt hic cōquiesce-
 res, illi te viuum exire passi sunt. * & au, iudiciū esse
 factum, te iniuria circumfessum esse Lampaci, quod
 Philodamum cum filio condemnatus sit. Quid si do-
 ceo, si planum facio, teste homine nequam, verum ad
 hanc rem tamen idoneo (te ipso inquam teste doce-
 bo) te huius circumfessionis tue causam & culpam in
 alios transtulisse? neq; in eos, quos tu insimularas,
 esse animaduertsum? iam nihil te iudicium Neronis
 adiuuat. Recita quos ad Neronem literas misit.
 EPISTOLA C. VERRIS AD NERONEM.
 THEMISTAGORAS ET THESSALVS.
 Themistagoram & Thessalum scribis populum con-
 citasse. quem populum? qui te circumfedit, qui te vi-
 um comburere conatus est. vbi hos persequeris?
 vbi accusas? vbi defendis ius nomenq; Legati? In
 Philodami iudicio dices id actum. * Cedo mihi ipsius
 Verris testimonium. videamus quid idem iste iuratus
 dixerit Recita. AB ACCVSATORE ROGA-
 TVS RESPONDIT, IN HOC IUDICIO
 NON PERSEQVI: SIBI IN ANIMO
 ESSE ALIO TEMPORE PERSEQVI.
 Quid igitur te iuuat Neronis iudicium? quid Philo-
 dami dānatio? Legatus cū esses circumfessus, cūq; quē-
 admodum tute ad Neronem scripsisti, Pop. Rom. cō-
 muniq; causa Legatorum facta esset iniuria insignis,
 nō es persecutus, dices tibi in animo esse alio tempore
 persequi. Quod fuit id tempus? quādo es persecutus?
 cur imminuisti ius Legationis? cur causam Pop. Ro.
 deseruisti ac prodidisti? cur iniurias tuas cōiunctas

cum publicis religio-
 desferre non de-
 eos homines, qui po-
 literis evocandos c-
 lio Scauro postulat-
 vi prohibitum esse d-
 seruum suum, qui re-
 ceret, Pericles Ep-
 vocatus est, quod
 gueretur. Tu, sicut La-
 esse Senatuum docu-
 tur, sicut occideret
 dereret: eius autem
 pes fuisse, quos ser-
 lum, quis non cōm-
 tibi esset facta, sicut
 sam tamen, pericul-
 Et enim nomen Leg-
 modo inter focorum
 tela in coluine ver-
 num circumfessis, li-
 tatu. Accipite manu-
 nere non lenius. M-
 presidij causa. Nō
 mparationem ege-
 armatum, de dero-
 flus est. nam quid
 nem de sumptu in
 in huius magister
 v. iam graueret &

LIBER III.

eum publicis reliquisti? Nonte ad Senatum causam
 deferre: non de tam atrocibus iniurijs conqueri: non
 eos homines, qui populum concitarant, Consulium
 literis euocandos curare oportuit? Nuper M. Aure- 85
 lio Scauro postulante, quod is Ephesise Quaestorem
 vi prohibitum esse dicebat, quod minus è fano Dianae
 seruum suum, qui in illud Asylum confugisset, addu-
 ceret, Pericles Ephesius homo nobilissimus Romanum
 euocatus est, quod auctor iniurie illius fuisse ar-
 gueretur. Tu, site Legatum ita Lampasici tractatum
 esse Senatum docuisses, vt tui comites vulneraren-
 tur, licet occideretur, ipse cit cum se suis penè incen-
 derere: eius autem reiduces & auctores & princi-
 pes fuisse, quos scribis, Themistagoram & Thessa-
 lum, quis non comoueretur? quis non ex iniuria, qua
 tibi esset facta, sibi prouideret? quis non in eare cau-
 sam tuam, periculum commune agi arbitraretur?
 Etenim nomen Legati eiusmodi esse debet, quod non
 modo inter sociorum iura, sed etiam inter hostium
 tela incolome versetur.* Magnum hoc Lampasice- 86
 num crimen est, libidinis atq; improbissima cupidi-
 tatis. Accipite nunc auaritia propemodum in suo ge-
 nere non leuius. Milesios nauem poposcit, qua eum
 presidij causa Myndum prosequeretur. Illi statim
 myoparonem egregium de sua classe ornatum, atq;
 armatum, dederunt. Hoc presidio Myndum profe-
 ctus est. nam quid Mylesijs lana publica abstulerit,
 item de sumptu in aduentum, de contumelijs & in-
 iurijs in magistratum Milesium, tamen si dici tu ve-
 re, tum grauius & vehementer potest, tamen dice-

IN VERREM

re pratermittam, eaq; omnia te testibus integra referuabo. Illud, quod neque taceri villo modo potest, neq;
 87 dici pro dignitate, cognoscite. * Milites remigesque Milierum Myndo pedibus reueri iubet, ipse myoparonem pulcherrimum de decem Milesiorum nauibus electum, L. Magio, & L. Rabio, qui Myndi habitabant, vendidit. Hi sunt homines quos nuper Senatus in hostium numero censuit habendos. hoc illi nauigio ad omnes Pop. Rom. hostes vsque ab Dianio, quod in Hispania est, ad Sinopam, qua in Ponto est, nauigarunt. O dij immortales, incredibilem auaritiam, singularemq; audaciam. nauem tu de classe Pop. Rom. quam tibi Milesia ciuitas, vt te prosequeretur, dedisset, ausus es vendere? Si te magnitudo maleficij, si te hominum existimatio non mouebat: ne illud quidem cogitabas, huius improbitissimi
 88 furti, siue adeo nefariae pradae, tam illustrem ac tam nobilem ciuitatem testem futuram? an quia tuum Cn. Dolabella in eum, qui ei myoparoni praeserat, Milesijsque rem gestam renunciatat, animaduertere tuo rogatu conatus est, renunciationemq; eius, qua erat in publicas litteras relatum illum legibus, tolli iusserat: idcirco te ex hoc crimine elapsu esse arbitrabare? Multum te ista fefellit opinio, & quidem multis in locis. semper enim existimasti, & maximam in Sicilia, satis cautum tibi ad defensionem fore, si aut referri aliquid in litteras publicas uenisses, aut quod relatum esset, tolli cogisses. Hoc quam nihil sit, tamen si ex multis Sicilia ciuitatibus priore actione didicisti, tamen etiam in hac ipsa ciuitate cognosce.

11
 vofce. Sunt illi em
 sunt hi, qui impo
 lum illud portu
 etiam a nauigat
 latum fit. * Manu
 et illa ciuitas, ma
 fe L. Murena, popu
 Pop. Rom. fecerat,
 ceteri ex parte, q
 padenato: rep
 nenti tempore
 tum amfiam n
 * Sunt Roma Lega
 principes ciuitat
 um & COSS. de
 me hoc facina
 produci quidem
 quam, & religio
 rum metu, quod ill
 dent C. Verri em
 dificata fit, p
 Malleolo Quae
 hare dicitur: ven
 procuratoris: n
 infus est esse.
 leoli tutor effe
 Malleolo in pro
 vi domi protus
 inuocuparat ap
 argenti optimi ca

LIBER III.

nosce. Sunt illi quidem dicto audientes, quoadiu ad-
sunt hi, qui imperant: simul ac discesserunt, non so-
lum illud perferunt, quod tum prohibiti sunt, sed
etiam causam adscribunt, cur non tum in litteras re-
latum sit. * Manent istae litterae Miletii, manent, & dū⁸⁹
erit illa ciuitas, manebunt. Decem enim naues ius-
sit L. Murenæ, populus Milesius ex pecunia vectigali
Pop. Rom. fecerat, sicut pro sua quaque parte Asia
ceterae ciuitates, Quamobrem vnam ex decem non
præduntum repentino aduentu, sed Legati atrocino:
non vi tempestatis, sed hac horribili tempestate so-
ciorum amissam in litteras publicas retulerunt.
* Sunt Romæ Legati Milesij homines nobilissimi ac⁹⁰
principes ciuitatis: qui tametsi mensem Februari-
um & COSS. designatorum nomen expectant, tamē
hoc facinus non modo negare interrogati, sed ne
producti quidem reticere poterunt. Dicent, in-
quam, & religione adducti, & legum domestica-
rum metu, quod illo myoparone factum sit. ostē-
dent C. Verrem in ea classe, qua contra piratas ad-
dificata sit, piratam ipsum consceleratum fuisse, C.
Malleolo Quaestore Cn. Dolabella occiso, duas sibi
hereditates venisse arbitratus est. vnam Quaestoris
procuratoris: nam à Dolabella statim pro Quaestore
iustus est esse. alteram tutelæ. * Nā cum pupilli Mal-
leoli tutor esset, in bona eius imperum fecit. nam
Malleolus in prouinciam sic copiosè profectus erat,
vt domi prorsus nihil relinqueret. præterea pecu-
nias occuparat apud populos, & syngraphas fecerat,
argenti optimi calati grandè pondus secum tulerat

(nam ille quoque sodalis istius erat in hoc morbo & cupiditate) grande pondus argenti, familiam magnā, multos artifices, multos formosos homines reliquit. Iste quod argenti placuit, inuasit: quae mancipia voluit, abduxit: quae in Asia facillimē cōparantur, quae ille reliquerat, asportavit: reliqua vendidit, pecuniā exegit. *Cū ad HS. XX. quinque redegisse cōstaret, ut Romam rediit, nullam literam pupillo, nullam matri eius, nullam tutoribus reddidit: seruos artifices pupilli cum haberet domi, circum pedes autem homines formosos & literatos, suos esse dicebat, se emisse. Cū sepius mater, & auia pueri postularēt, ut, si non redderet pecuniam, nec rationem daret, diceret saltem quantū pecunia Malleoli deportasset: multis efflagitatus aliquando dixit, HS. decies. deinde in codicis extrema cera nomen infimum flagitiosa litura fecit: expensa Chryfogono seruo HS. sexcenta millia, accepta pupillo Malleolo retulit. Quomodo ex decies HS. sexcenta sint facta, quomodo DC. eodem modo quadrarint, ut illa de Cn. Carbonis pecunia reliqua HS. sexcēta facta sint: quomodo Chryfogono expensa lata sint: cur id nomen infimum, in litura sit: vos existimabitis. *Tamen HS. sexcenta millia cum accepta retulisset, HS. quinq; millia soluta nō sūt: homines, posteaquam reus factus est, alij redditi, alij etiam nunc retinentur: pecunia omnium, vicarij retinentur. Hac est istius praecleara tutela. En cui tuos liberos committas. en memoria mortui sodalis, en metus viuorum existimationis. Cū tibi se

LIBER III.

vota Astra spoliandam ac vexandam tradidisset: cū
 tibi exposita esset omnis ad prædandum Pamphylia:
 contentus his tam optimis rebus non fuisti? manus à
 tutela, manus à pupillo, manus à sodalis filio abstine-
 re non potuisti? Iam te non Siculi, non aratores (ut
 dicitur) circumueniunt, non hi, qui decretis edictis-
 que tuis in te concitati infestique sunt: Malleolus à
 me productus est, & mater eius atq; auia, qua mi-
 sere & flentes, euersum à te puerum patris bonis esse
 dixerunt. *Quid expectas? an dum ab inferis ille⁹⁴
 Malleolus existat? atq; abs te officia tutela, sodali-
 tatis familiaritatisq; flagiter: ipsumputato adesse,
 homo auarissime & spurcissime, redde bona sodalis
 filio: si non qua abstulisti, at qua confessus es. Cur
 cogis sodalis filium hanc primam in foro vocem cum
 dolore & querimonia emittere? Cur sodalis vxorē,
 sodalis socrum, domum deniq; totam sodalis mor-
 tui, contra te testimonium dicere? Cur prudentis-
 simas lectissimasq; feminas in tantum virorum cō-
 uentum insolitas inuitasq; prodire cogis? Recita
 omnium testimonia. TESTIMONIUM MATRIS
 ET AVIAE. *Pro Questore verò quomodo iste con-⁹⁵
 mune Meliadum vexarit, quomodo Lyciam, Pam-
 phyliam, Pisidiam, Phrygiamq; totam frumento im-
 perando, estimādo, hac sua quam tum primum ex-
 cogitauit, Siciliensi estimacione afflixerit, non est
 necesse demonstrare verbis. Hoc scitote: his nomini-
 bus, qua res per eum gesta sunt, cum iste ciuitatibus
 frumentum, coria, cilicia, saccos imperaret, neque
 ea sumeret, proq; his rebus pecuniā exigeret, his no-
 mini-

IN VERREM

- minibus solis Cn. Dolabella HS. ad tricies litrem esse
 estimatam. Quae omnia, etiamsi voluntate Dola-
 bella fiebant, per istum omnia tamen gerebantur.
- 96 * *Consistat in vno nomine: multa sunt ex eodem ge-
 nere. Recita. DE LITIBVS AESTIMATIS Cn.
 DOLABELLAE PR. PO. ROM. PECVNIAE RE-
 DACTAE QVOD A COMMVNI MELI ADVM. Te
 hac coegisse, te aslimasse, tibi pecuniam numera-
 tam esse dico: eademque vi & iniuria cum pecu-
 nias maximas cogeres, per omnes partes prouin-
 ciae te, tanquam aliquam calamitosam tempe-
 statem pestemque peruasisse demonstro.* * Itaque
 M. Scaurus, qui Cn. Dolabellam accusauit, istum
 in sua potestate ac ditione tenuit. homo adoles-
 cens cum istius in inquirendo multa furta ac fla-
 gitia cognosceret, fecit peritè & callidè: volumen
 eius rerum gestarum maximum isti ostendit: ab
 homine, quae voluit, in Dolabellam abstulit: istum
 testem produxit: dixit iste quae velle accusato-
 rem putauit. Quo ex genere mihi restium, qui cum
 isto furati sunt, si vti voluissim, magna copia fuis-
 set: qui vt se periculo litium, coniunctione crimi-
 num liberarent, quod ego vellem descensuros polli-
 cebantur.
- 98 * *Eorum ego voluntatem omnium repu-
 diaui non modò proditori, sed ne perfuge quidem
 locus in meis castris cuiquam fuit. Forsitan melio-
 res illi accusatores habendi sunt, qui hac omnia fe-
 cerunt: sed ego defensorem in mea persona, non ac-
 cusatorem maximè laudari volo. Rationes ad era-
 rium, antequam Dolabella condemnatus est, nō au-
 det*

LIBER III.

det referre. Impetrat à Senatu vt dies sibi proroga-
retur, quòd tabulas suas ab accusatoribus Dolabella
obsignatas diceret, perinde quasi exscribendi pote-
statem non haberet. solus est hic, qui nunquã ratio-
nes ad ararium referat. Audistis Quæstoriam ra-
tionem tribus versiculis relatam: legationis, non nisi
condemnato & eiecto eo, qui posset reprehendere:
nunc denique Prætura, quam ex S. C. statim refer-
re debuit, vsque ad hoc tempus non retulit. *Quæ 99
storẽ se in Senatu expectare dixit, perinde quasi nõ
vt Quæstor sine Pratore posset rationem referre, vt
tu, Hortensi, vt omnes eodẽ modo sine Quæstore Pra-
tor. Dixit idem, Dolabellam impetrasse, omen magis
patribus conscriptũ, quã causa placuit, probauerũt.
Verũ Quæstores quosq; iam pridem venerunt: cur non
retulisti? illarum rationũ ex ea fere legationis, qua-
storiaquẽ tuæ procurationis illa sunt nomina, quæ
Dolabella necessariò sunt æstimata. EX LITIBVS
ÆSTIMATIS DOLABELLÆ PR. ET PROPR.
*Quòd minus Dolabella Verri acceptum retulit, 100
quam Verres illi expensum tulerit, HS. quingenta
triginta quinque millia: & quod plus fecit Dolabel-
la Verrem acceperisse, quàm iste in suis tabulis habuit,
HS. ducenta triginta duo millia: & quod plus fru-
menti fecit accepisse istum, HS. decies & octingen-
ta millia, quod tu homo castissimus aliud in tabulis
habebas. Hinc illa extraordinaria pecunie, quas
nullo duce, tamẽ aliqua ex particula inuestigamus,
redundarunt. Hinc ratio cum Q. & Cn. Posthumij,
Curtij, multis nominibus, quorum in tabulis iste ha-
bet

bet nullam. Hinc HS. quaterdecies P. Tadio numerata. At hinc testibus planū faciā. Hinc empta aper-
tissime Praturā: nisi forte id etiam dubium est, quo-
modo iste Prator factus sit. * Homo scilicet aut indu-
101¹stria, aut opera probata, aut frugalitatis existima-
tione praelata, aut deniq. id quod leuissimum est,
assiduitate, qui ante Quaesturam cum meretricibus
lenonibusq. vixisset: Quaesturam ita gessisset, quem-
admodum cognouisti: Roma post Quaesturam illam
nefariam vix triduum constitisset: absens nō in ob-
liuione iacuisset, sed in assidua commemoratione
omnibus omnium flagitiorum fuisset: is repente, vt
Romam venit, gratis Prator factus est. Alia porro
pecunia ne accusaretur data, cui sit data, nihil ad
me, nihil ad rem pertinere, arbitror: datam quidem
esse tum inter omnes recenti negotio facile constā-
102²bat. * Homo stultissime & amentissime, tabulas cum
confiteres, & cum extraordinaria pecunia crimen
subterfugere velles, satis te elapsurum omni suspi-
tione arbitrare, si quibus pecuniā credebas, hīs ex-
pensum non ferres? neq. in tuas tabulas vllum nomē
referres, cū tot tibi nominibus acceptum Curtij re-
ferrent? Quid proderat tibi te expensum illis nō tu-
lisse? an tuis solis tabulis te causam diciturum existi-
masti? * Verum ad illam iam veniamus praelatam
103³ Praturam, criminaq. ea, qua notiora sunt his, qui
adsunt, quā nobis, qui meditati ad dicendum para-
tiq. venimus: in quibus non dubito, quin offensionem
negligentia vitare atq. effugere non possim. Multi
omnino ita dicenti, de illo nihil dixit, in quo ego inter-
fui:

LIBER III.

fui illam iniuriam non attigit, que mihi, aut que amico meo facta est, quibus ego in rebus interfui. His omnibus, qui istius iniurias norunt, hoc est, Pop. Ro. vniuerso, me vehementer excusatum volo, nō negligentia mea fore, vt multa præteream: sed quod alia testibus integra referuari velim, multa aurem propter rationem breuitatis ac temporis prætermittenda existimem. Fatebor etiam illud inuitus, me prorsus, cum iste punctum temporis nullum vacuum peccato præterire passus sit, omnia que ab isto commissa sunt, non potuisse cognoscere. Quapropter ita me de Præture criminibus audite, vt ex vtroque genere, & iuris dicendi, & sartorum rectorū exigentiorum, ea postuletis, que maximè digna sint eo reo, cui parum ac mediocre obijci nihil oporteat. ^{Nā vt} 104
 Prætor factus est, qui auspiciato à Chelidone surrexisset, sortem nactus est vrbana prouincia, magis ex sua & Chelidonis, quam ex Pop. Rom. voluntate. qui principio, qualis in edicto constituendo fuerit, cognoscite. P. Annus Asellus mortuus est C. Sacerdote Prætoris: cum haberet vnicam filiam, neq; ceterus esset: quod eū natura hortabatur, lex nulla prohibebat, fecit vt filia bonis suis heredem instituerit, heres erat filia: faciebant omni cū pupilla, legis æquitas, voluntas patris, edicta Prætorum, consuetudo iuris, quod erat tum, cum Asellus est mortuus. *Iste 105
 Prætor designatus (vtrum admonitus, aut tentatus, an qua est iste sagacitate in his rebus, sine duce illo, sine indice peruenerit ad hanc improbitatem, nescio. vos tantum hominis audaciam amentiamq; cognoscite)

scite) appellat heredem L. Annium, qui erat institutus secundum filiam. non enim mihi persuadetur, istum ab illo prius appellatum. Dicit se posse ei condonare edicto hereditatem. docet hominē quid possit fieri, illi bona res, huic vendibilis videbatur. Iste tamē si singulari est audacia, tamen pupillae matrem iūmitabat: malebat pecuniam accipere, ne quid nominē ediceret, quam ut hoc edictum tam improbum &

06 inhumanum interponeret. Tutores, pecuniam Praetori si pupilla nomine dedissent, grandem praesertim, quemadmodum in rationem inducerent, quemadmodum sine periculo suo dare possent, non videbant: simul & istum fore tam improbum non arbitrabantur. sepe appellati pernegauerunt. Iste ad arbitrium eius, cui condonarat hereditatem, ereptam liberis, quā aequum edictum scripserit, queso cognoscite. CVM INTELLIGAM LEGEM VOCONIAM. Quis vnquam crederet Verrem mulierum aduersarium futurum? an idē aliquid contra mulieres fecit, ne ius edictum ad Chelidonis arbitrium scriptum videretur? Cupiditati hominum ait se obuiam ire. Quis potius, non modō his temporibus, sed etiam apud maiores nostros? quis tam renotus fuit à cupiditate? Dic, queso, cetera. delectat enim me hominis grauitas scientia iuris, auctoritas. QVI AB AVLO POSTHVMIQ, Q. FVLVIO CENSORIBVS, POSTVE EA, FECIT. FECERIT. Fecit, fecerit?

107 Quis vnquam edixit isto modo? quis vnquam eius rei fraudem aut periculum proposuit edicto, quae neque post edictum, neque ante edictum prouideri

po-

LIBER III.

posuit iure, legibus, autoritate omnium, qui con-
 sulebantur, testamentum P. Annius fecerat non
 improbum, non inofficiosum, non inhumanum. quod
 si ita fecisset, tamen post illius mortem nihil de tes-
 tamento illius noui iuris constitui oporteret.
 Voconia lex te videlicet delectabat. imitatus esses
 ipsum illum C. Voconium, qui lege sua hereditatem
 ademit nulli neq; virgini, neq; mulieri: sanxit in po-
 sterum, qui post eos Censores census esset, ne quis
 heredem virginē, neue mulierem faceret. * In lege ¹⁰⁸
 Voconia non est, fecit, fecerit: neq; in vlla prateritū
 tempus reprehenditur, nisi eius rei, quae sua sponte
 scelera ac nefaria est, vt etiam si lex nō esset, ma-
 gnopere vitāda fuerit, atq; in his rebus multa viden-
 mus ita sancta esse legibus, vt ante facta in iudiciū
 non vocentur. *Cornelia, Testamētaria, Nummaria,*
caetera complures: in quibus non ius aliquod nouum
 populo constituitur, sed sancitur, vt quod sēper ma-
 lum facinus fuerit, eius quaestio ad populum perti-
 neat ex certo tēpore. * De iure verō Ciuili si quis no- ¹⁰⁹
 ui quid instituit, omnia quae antē acta sunt, rata es-
 se patitur. Cedo mihi leges Atinias, Furias, Fuffias:
 ipsam, vt dixi, Voconiam, omnes praeerea de iure
 Ciuili: hoc reperies in omnibus statui ius, quod post eā
 legem populus vtatur. Qui plurimum tribuunt edi-
 cto, Praetoris edictum legem annuam dicunt esse. tu
 edicto plus cōplecteris, quā lege. Si finem edicto Prae-
 toris afferunt Calen. Ianuarij, cur non initiū quoq;
 edicti nascitur à Cal. Ianuarij? an in eum annū pro-
 gredi nemo poterit edicto, quo Praetor alius susurus
 est:

IN VERREM

110 est: in illum, quo alius Prator fuit, regredietur? * At
 si hoc iuris nō vnus causa hominis edixisses, cautius
 composuisses. Scribis, si quis heredem fecit, fecerit.
 quōd si plus legarit, quā ad heredem heredesue
 perueniat, quod per legem Voconiam ei, qui census
 non sit, licet: cur hoc cum in eodem genere sit, non
 caues? quia non generis, sed hominis causam verbis
 amplecteris: vt facile appareat te precio esse cōmo-
 tum. Atque hoc in posterum edixisses, minus eset
 nefarium, tamen esset improbum. sed tum vitupe-
 rari posset, in dubium venire non posset. nemo enim
 committeret. nunc est eiusmodi edictum, vt quis
 intelligat, nor populo esse scriptum, sed P. Annij
 111 secundis heredibus. * Itaque cum à te caput illud tam
 multis verbis mercedatio proximo esset ornatum:
 et quis est inuentus postea Prator, qui illud idem e-
 diceret? non modò nemo edixit, sed ne metuit qui-
 dem quisdam, ne quis ediceret. Nam post te Preto-
 rem multi testamenta eodem modo fecerunt. in his
 nuper Annij. ea de multorum propinquorum sentē-
 tia, pecuniosa mulier, quod censa nō erat, testamē-
 to fecit heredem filiam. Itaque hoc magnum iudi-
 cium hominū de istius singulari improbitate, quod
 Verres sua sponte instituisset, id neminem metuisse,
 ne quis reperiretur, qui istius institutū sequi vellet.
 Solus enim tu inuentus es, cui non satis fuerit corri-
 gere volūtates viuorū, nisi etiam rescinderes mor-
 112 tuorum. * Tu ipse ex Siciliensi edicto hoc susculisti.
 voluisti, ex improuiso si que res nata essent, ex vrba-
 no edicto decernere: quā postea tu tibi defensionem
 relin-

LIBER III.

relinquebas, in ea maximè offendisti, cum tuam
 auctoritatem tute ipse edicto provinciali repu-
 diabas. Atque ego non dubito, quin ut mihi,
 cui filia maximè cordi est, res hac acerba vi-
 deatur atque indigna: sic vnicuique vestrum, qui
 simili sensu atque indulgentia filiarum, com-
 mouemini. Quid enim natura nobis incundius?
 quid charius esse voluit? quid est dignius, in quo
 omnis nostra diligentia indulgentiaque consuma-
 tur? ^{P. 113} Homo importunissime, cur tantam iniuriam
 Anno mortuo fecisti? cur huc dolorem cineri eius at-
 que ossibus inuisisti, ut liberis eius bona patria, volun-
 tate patris, iure, legibus tradita eriperes, & cui tibi
 esset comoda, cõdonares? Quibus scũ viuis bona nostra
 partimur, h̄s Prator adimere nobis mortuis bona
 fortuna, potest? Nec petitionẽ, inquit, nec posses-
 sionem dabo. Eripies igitur pupilla totam prætex-
 tam? detrahes ornamenta, non solum fortuna, sed
 etiam ingenuitatis? Miramur ad arma contra
 istum hominem Lampsacenos isse? miramur istum
 de provincia decedentem clam Syraculis profugis-
 se? nos si alienam vicem pro nostra iniuria dolare-
 mus, vestigium istius in foro non esset relictum. ^{P. 114}
 Pater dat filia: prohibes. leges sinunt: tamen te inter-
 ponis. de suis bonis ita dat, ut ab iure non abeat. quid
 habes quod reprehendas? nihil opinor. At ego con-
 cedo, prohibe si potes, si habes qui te audiat, si potest
 tibi dicto audiens esse quisquam. eripias tu volun-
 tatem mortuis, bona viuis, ius omnibus? hoc populus
 Rom. non manu vindicasset, nisi te huic tempore at.

IN VERREM

que huic iudicio reseruasset? Posteaquam ius Praetorium constitutum est, semper hoc iure usus sumus: si tabula testamenti non proferrentur, tum vis proximum quemque potissimum heredem esse oporteret. si uero intestato mortuus esset, ita secundum eum possessio daretur. Quare hoc sit acquisitum facile est docere. sed in re tam usitata: satis est ostendere omnes antea ius ita dixisse, & hoc vetus edictum

115

in anstatutumque esse. Cognoscite aliud hominis in re vetere edictum nouum, & simul, dum est unde ius civile discatur, adolescentem ei in disciplina tradite: mirum est hominis ingenium, mira prudentia. Minutius quidam mortuus est ante istum Praetorem, eius testamentum erat nullum. lege hereditas ad gentem Minutiam ueniebat. Si habuisset iste edictum, quod ante istum, & postea omnes habuerunt, possessio Minutia genti esset data: si quis testamento se heredem esse arbitraretur, quod tamen non extaret, lege ageret in hereditate: aut pro praede litis vindictiarum cum satis accepisset, sponsonem faceret, ita de hereditate certaret. hoc opinor iure & maiores nostri, & nos semper usus sumus. videte ut hoc iste correxerit.

116

conponit edictum his uerbis, in quibus intelligere possit, unius hominis causa conscriptum esse, tantum quod hominem non nominat: causam quidem totam perscribit, ius, consuetudinem, aequitatem, edicta omnium negligit. EX EDICTO VRBANO. SI DE HAEREDITATE AMBIGETVR, SI POSSESSOR SPONSIONEM NON FACIT. Iam quid ad Praetorem, uter possessor sit? nonne id quari oportet,

viri

LIBER III.

virum possessorem esse oporteat & ergo quia possessor est, non moues possessione: si possessor non esset, non dares, nusquam enim scribis, neque tu aliud quicquam edicto amplecteris, nisi eam causam, pro qua pecuniam acceperas. * Iam hoc ridiculum est. **SI DE HAEREDITATE AMBIGETVR, DE TABVLAE TESTAMENTI OB-** 117
SIGNATAE NON MINVS MVLTISSI-
GNIS, QVAM E LEGE OPORTEAT, AD
ME PROFERENTVR, SECVNDVMTA-
BVLAS TESTAMENTI POTISSIMUM
HAEREDITATEM, DABO. Hoc translaticum
 est, sequi illud oportet. Si tabulae testamenti non proferentur, quid ait? se ei daturum, qui se dicat heredem esse. Quid ergo interest, proferantur, necne? si protulerit, vno signo vt sit minus quam ex lege oportet, non des possessionem: si omnino tabulas non proferet, dabis. Quid nunc dicam? neminem vnquam postea alium edixisse? valde sit mirum, neminem fuisse, qui istius se similem dici vellet. ipse in Siciliensi edicto hoc non habet: exegerat enim iam mercedem. Item vt illo edicto, de quo ante dixi, in Sicilia de hereditatu possessionibus dandis, edixit idem, quod omnes Roma praeter istum. **EX EDICTO SICILIENSI. SI DE HAEREDITATE AMBIGETVR.**
 * At per deos immortales, quid est, quod de hoc dici possit? Iterum enim iam quaero abs te, sicut modo in illo capite Anniano de mulierum hereditatibus, nunc in hoc de hereditatum possessionibus: cur ea capita in edictum provinciale transferre

IN VERREM

nolueris. utrum digniores homines existimasti eos, qui habitabant in provincia, quam nos, qui aequo iure uteremur? an aliud Romae aequum est? aliud in Sicilia? Non enim hoc potest hoc loco dici, multa esse in provincijs aliter edicenda: non de hereditarijs quidem possessionibus, nõ de mulierum hereditarijs. Nam utroque genere video non modò careros, sed te ipsum totidẽ verbis edixisse, quot verbis edicere Roma solet. Quae Roma magna cum infamia, precio accepto edixeras, ea solate, ne gratis in provincia male audires, ex edicto Siciliẽsi susulisse video. * Et cum edictum totum eorum arbitrari, quamdiu sui designatus, componeret, qui ab isto ius ad vitilitatem suam mundinarentur, tum vero in magistratu cõtra illud edictum suum sine vlla religione decernebat. Itaque I. Piso multos codices implevit earum rerum, in quibus ita intercessit, quod iste aliter atque ut edixerat, decreuisset. quod vos oblitos esse nõ arbitror, quae multitudo, qui ordo ad Pisonis sellam ista Praetore solitus sit convenire. Quem iste collegam nisi habuisset, lapidibus coopertus esset in foro, sed et leuiores istius iniuria videbantur, quod erat in aequitate prudentiag, Pisonis paratissimum perisugium: quo sine labore, sine molestia, sine impensa, etiam sine patrono homines uterentur. * Nã, quae so, redite in memoriam, Iudices, quae libido istius in iure dicendo fuerit, quae varietas decretorum, quae mundinatio, quam manes domus eorum omnium, qui de iure civili consulti solent, quam plena atque referata Chelidonis. à qua muliere cum erat ad eum ventum,

LIBER III.

tum, & in aurem eius insurratum, alias reuocabat eos, inter quos iam decreuerat, decretumq; mutabat: alias inter alios contrarium sine vlla religione decernebat, ac proximis paulo ante decreuerat.

* Hinc illi homines erant, qui etiam ridiculi inueniebantur ex dolore. quorum alij, vt audistis, negabant mirandum esse, ius tam nequam esse Verrinum. alij etiam frigidiores erant: sed quia stomachabantur, ridiculi videbantur esse, cum Sacerdotem execrabantur, qui Verrem tam nequam reliquisset. Quae ego non commemorarem (neque enim perfacetè dicta, neq; porò hac seueritate digna sunt) nisi vos illud vellem recordari, istius nequitiam & iniquitatem, tum in ore vulgi atque in communibus prouerbij's esse versatam. * In plebem verò Romanam virum¹²² superbiam prius memorem? an crudelitatem? Sine dubio crudelitas grauior est atq; atrocior. Oblitoscne igitur hos putatis esse, quemadmodum iste solitus virgibus plebem Romanam concidere, quam rem etiã Trib. ple. in cõcione egit, cum eum, quem virgibus iste ceciderat, in prospectum Pop. Rom. produxit, cuius rei cognoscendae factiam vobis suo tempore potestatem. * Superbia verò qua fuerit, quis ignorat? quem¹²³ admodum is tenuissimum quenuque cõtempserit, despexerit, liberum esse nunquam duxerit. P. Trebonius viros bonos, & honestos complures fecit haeredes: in his fecit suum libertum, is A. Trebonium fratrem habuerat proscripsum, ei cum cautum vellet, scripsit, vt haeredes iurarent, se curaturos, vt ex sua cuiusque parte ne minus dimidium ad A. Treboniũ

IN VERREM

fratrem illum proscriptum perueniret. Libertus iurati: ceteri heredes adeunt ad Verrem: docent non oportere se iurare facturos esse, quod contra legem Corneliā esset, quae proscriptum iuuari vetat, impetrāt ut ne iurēt. dat his possessionē. Id ego non reprehēdo. etenim erat iniquū homini proscripto, egenti, de fratervis bonis quicquā dari: & ille libertus, nisi ex testamento patroni iurasset, scelus se facturum arbitratur. * Itaque ei Verres possessionē hereditatis negat se daturum, ne posset patronum suum proscriptum iuare, simul ut esset poena, quod alterius patroni testamento obtemperasset. Das possessionem ei qui non iurauit. concedo. Pratorium est. ad iuramentum ei qui iurauit: quo exemplo proscriptum iuuat. lex est. poena est. qui ad eū, qui ius dicit? Virū reprehēdis quod patronum iuuabat eū, qui tū in miseris errat? an quod alterius patroni mortuae voluntate cōseruabat, à quo summū beneficium acceperat? virū horū reprehēdis? Et hoc tū de sella vir optimus dixit, Equiti R. tam locupletis libertinus sit homo heres. * O modestum ordinē quod illinc viuis surrexit.

125) Possum sexaginta decreta proferre, in quibus ut ego pecuniam non dicam mercesisse, ipsa decretorum nouit as quae declarat. Verum ut ex vno de ceteris coniecturam facere positis, id quod priore actione cognoscitis, audite. C. Sulpitius Olympius fuit. is mortuus est C. Sacerdote Praetore, nescio an antequam Verres Praturam petere coepit, fecit heredem M. Octauium Ligurē. Ligur hereditatem adijt, possedit Sacerdote Praetore sine vlla

con-

LIBER III.

Controversia . Posteaquam Verres magistratum in-
 iit: ex edicto istius, quod edictum Sacerdos non ha-
 buerat, Sulpitij patroni filia sextam partem here-
 ditatis ab Ligure petere cepit . Ligur non aderat .
 L. Frater eius causam agebat . aderat amici, pro-
 pinqui, dicebat iste, nisi, cum muliere decideretur,
 in possessionem se ire insurum . L. Gellius causam Li-
 guris defendebat: docebat edictum eius non oportere
 ad eas hereditates valere, quae ante eum Prato-
 rem venissent: si hoc tum fuisset edictum, fortasse
 Ligurem hereditatem aditurum non fuisse. Aequa
 positio, summa hominum autoritas precio su-
 perabatur. * Venit Romam Ligur: non dubitabat,
 quin si ipse Verrem conuenisset, aequitate causa, &
 auctoritate sua commouere hominem posset . do-
 mum ad eum venit: rem demonstrat: quam pridem
 sibi hereditas venisset, docet: quod facile in causa
 acquisita homini ingenioso fuit, multa, quae quem-
 uis mouere possent, dixit: ad extremum petere ce-
 pit, ne vsque eò suam auctoritatem despiceret, gra-
 tiamque contemneret, vt se tanta iniuria afficeret:
 Homo Ligurem accusare cepit, qui in re aduentitia
 atque hereditaria tam diligens, tam attentus esset:
 debere eum aiebat, suam quoque rationem ducere:
 multa sibi opus esse, multa canibus suis, quos circa
 se haberet. Non possim illa planius commemorare,
 quam ipsum Ligurem pro testimonio dicere audi-
 ssi. * Quid enim Verres? vtrumne his quidem testi-
 bus crederet? an hac ad rem non pertinent? non M.
 Octauio? non L. Liguri? quis nobis crederet? cui nos?

quid est Verres, quod planum fieri testibus possit, si hoc non sit? an id, quod dicunt, leue est? nihil leuius, quam Prætozem vr̄bis hoc iuris in suo magistratu constituere, omnibus his, quibus hereditas venerit, cohæredem Prætozem esse oportere. An verò dubitamus, quo ore iste ceteros homines inferiore loco, aut horitate, ordine, quo ore homines rusticanos ex municipijs, quo denique ore, quos nunquam liberos homines duxerit, solitus sit appellare, qui ob eius dicendum M. Octaurum Ligurem, hominem ornatissimum loco, ordine, nomine, virtute, ingenio, copijs, poscere pecuniam non dubitavit? * In factis testis verò quemadmodum sese gesserit, quid ego dicam? dixerunt, qui senserunt, sunt alij, qui dicant: nota res ac manifeste prolata sunt, & proferuntur. Dixit C. Fannius Eques Rom. frater germanus Q. Titinij iudicis tui, tibi se pecuniã dedisse. Recita testimonium C. Fannij. Nolite C. Fannio dicenti credere: noli, in quã, tu, Q. Titini. C. Fannio fratri credere. dicit enim rem incredibilem. C. Verrẽ in simulat auaritia & audacia, quæ vitia videntur in quemvis potius, quam in istum conuenire. Dixit Q. Tadius homo familiarissimus patris istius, non alienus à matris eius genere & nomine: tabulas protulit, quibus pecuniam se dedisse ostendit. Recita nomina Q. Tadij. Recita testimonium Q. Tadij. Ne tabulis quidem Q. Tadij, nec testimonio creditur? Quid igitur in iudicij sequemur? quid est aliud omnibus omnia peccata & maleficia concedere, nisi hoc, hominem honestissimorum testimonijs, & virorum bonorum ta-

LIBER III.

bulis nō credere? Nam quid ego de quotidiano ser-
 mone quærimoniaq, Pop. Rom. loquar? de istius impu-
 dentiss. mo furto, seu potius nouo ac singulari la-
 trocinio? ausū esse in eade Castoris, celeberrimo cla-
 rissimog, monumento, quod templum in oculis, quoti-
 dianog, aspectu Populi Rom. est positum, quō sepe nu-
 mero Senatus conuocatur, quō maximarum rerum
 frequentissima quotidie aduocatione s. sunt: in eo lo-
 co, in sermone hominum, audactæ suæ monumentum
 aternū relinquere. Aedē Castoris, Iudices, P. Iunius
 habuit tuendam, L. Silla, Q. Metello Consulis is
 mortuus est: relinquit pupillum paruum filiū, cum L.
 Octauio, C. Aurelio COSS. ades sacras locauissent,
 neq, potuissent omnia sarta tecta exigere, neque ū
 Prætores quibus erat negocium datum, C. Sacerdos
 & M. Castus factū est S. C. quibus de sartis tectis cog-
 nitum & iudicatum non esset, vti C. Verres, P. Cælius
 Prætores cognoscerent & iudicarent. Quæ potestā-
 te iste permissa, vt ex C. Fannio, & ex Q. Tadio co-
 gnouistis Verum amen cū esset omnibus in rebus a-
 pertissimē impudentissimēq, prædatus, hoc voluit
 clarissimum iudicium relinquere latrociniorum
 suorum, de quo non audire aliquando, sed videre
 quotidie possemus. & quasiuit quis ad eam Castoris sar-
 tam tectam deberet tradere. Iunium ipsum mortuū
 esse sciebat: scire volebat, ad quē illa res pertineret.
 audit pupillum esse filium. homo qui semper ita palā
 dixit asser, pupillos & pupillas certissimam prædam
 esse Prætoribus, optatum negocium sibi in sinum de-
 latum esse dicebat. Monumentum illa amplitudine,
 illa

illo opere, quamuis sartum tectum integrumq; esset,
 tamen aliquid se inuenturum, in quo moliri prada-
 132 rig, posset, arbitratur. * L. Rabonius adem Castoris
 tradi oportebat. is casu pupilli lunij tutor erat
 testamento patris. cum eo sine vlllo intertrimento
 conuenerat iam, quemadmodum traderetur. Iste
 ad se Rabonium vocat: quarit, ecquid sit, quod à pu-
 pillo traditū non sit, quod exigi debeat. Cū ille id
 quod erat, diceret, facilem pupillo traditionem esse:
 signa, & dona comparare omnia: ipsum templū om-
 ni opere esse integrum: indignum isti videri cepit, ex
 133 tant a deo tantoque opere se non opimum prada,
 Castoris: considerat templum: videt vndiq; tectum
 pulcherrimè laqueatum, praterea cetera noua atq;
 integra. versat se: quarit quid agat. dicit ei quidam
 ex illis canibus, quos iste L. guri dixerat esse circa se
 multos, Tu Verres hic quod moliare, nihil habes,
 nisi fortè vis ad perpendicularum columnas exigere.
 Homo omnium rerum imperitus, quarit, quid sit ad
 perpendicularum. Dicunt ei, serè nullum esse colum-
 nam, quæ ad perpendicularum esse possit. Iam me ber-
 cule, inquit, sic agamus: columna ad perpendicularum
 134 exigantur. * Rabonius qui legem nosset, quæ in lege
 numerus tantum columnarum traditur, perpendi-
 culi mentio sit nulla: & qui non potaret sibi expedi-
 re, ita accipere, ne eodè modo reddendum esset, negat
 id sibi deberi, negat oportere exigi. Iste Rabonium
 quiescere iubet, & simul ei nonnullam sp̄e societatis
 ostendit. hominem modestum, & minime pertinacè
 facile

facile coeret: col-
 mat. * Noua te-
 nantur. H. I.
 est mortuus. M.
 ni frug. alij. H.
 officio ac virtute
 pupilli tutor, dis-
 laupetis ab eo pro-
 lupne per suum
 ruz patris coner-
 none pradam illa-
 nitium, neque a-
 st. Ita que que-
 sturum esse et
 legationes d. H.
 interitulos vider-
 tas, non miser-
 niti voluntas,
 cio, non prada
 se facta, quod
 xium à Chelad-
 iure Cuius prima
 plo Romano pr-
 tis dominata e-
 Eques Roman-
 flus, venit M.
 homo & casti-
 polare, & su-
 P. vntus tutor
 que indignam P.

facile coereret: columnas ita se exacturum esse cōfir-
 mat. * Noua res atque improuisa pupilli calamitas 135
 nunciatur statim C. Mustio vitrico pupilli, qui nuper
 est mortuus, M. Iunio patruo, P. Potitio tutori homi-
 ni frugalissimo. Hi rem ad virum primarium summo
 officio ac virtute prae ditum M. Marcellum, qui erat
 pupilli tutor, deferunt. Venit ad Verrem M. Marcellus:
 petit ab eo pro sua fide ac diligentia pluribus ver-
 bis, ne per summam iniuriam pupillum Iunium for-
 tunis patris conetur euertere. Iste qui iam spe & opi-
 nione praedam illam deuorasset, neque vlla aquritate
 orationis, neque auctoritate M. Marcelli commotus
 est. Itaque quemadmodum ostendisset, se id exa-
 cturum esse respondit. * Cum sibi omnes ad istum al-
 legationes difficiles, omnes aditus ad duos ac potius 136
 interclusos viderent, apud quem non ius, non aequi-
 tas, non misericordia, non propinqua oratio, non a-
 mici voluntas, non cuiusquam auctoritas pro pre-
 cio, non gratia valeret: statuerunt id sibi optimum es-
 se factu, quod iniuis venisset in mentem, petere au-
 xilium à Chelidone, quae isto Praetore, non modò in
 iure Ciuili priuatorumq; omnium controuersijs po-
 pulo Romano praesuit, verum etiam in his artibus te-
 ctis dominata est. * Venit ad Chelidone C. Mustius 137
 Eques Romanus publicanus, homo cum primis hone-
 stus, venit M. Iunius patruus pueri, frugalissimus
 homo & castissimus: venit homo summo honore &
 pudore, & summo officio, spectatissimus ordinis sui
 P. Potitius tutor. O multis acerbam, o miseram at-
 que indignam Praeturam tuam. vt mittam cetera,
 quo

quo tandē pudoret ales viros, quo dolore meretricū domū venisse arbitramini? qui nulla conditione istā turpitudinem subissent, nisi officij necessitudinisq; ratio coegisset. Veniunt, vt dico, ad Chelidonem. domus erat plena: noua iura, noua decreta, noua iudicia petebātur. Mibi det possessionē, mibi ne adimat, in me iudicium ne det, mibi bona addicat. alij numeros numerabant: alij tabulas obsignabant. domus erat non meretricio cōuentu, sed prætoria turba re-
 138 ferta.* Simul ac potestas primum data est, aduentu hi quos dixi. loquitur Mustius, rem demonstrat. petit auxiliā, pecuniā pollicetur. Respondit illa, vt meretrix, non inhumane: Libenter ait se esse facturam, & se cum isto diligenter sermocinaturam: reuerenti iuber. tum discedunt. post die reuertuntur. negat illa posse hominem exorari, permagnam eum dicere ex illa re pecuniam confici posse. Vereor ne quis forte de populo, qui priori actione non affuit, hac, quia propter insignem turpitudinē sunt incredibilia, singula me arbitretur. ea vos antea, Iudices, cognouistis.
 139 dixit iratus P. Porcius tutor pupilli Iunij: dixit M. Iunius tutor & patruus: Mustius dixisset, si viveret: sed pro Mustio, recentiore de Mustio auditum dixit L. Domitius, qui cum sciret me ex Mustio viuo audisse, quidd eo sum vsus plurimum: etenim iudicium, quod propē omnium fortunarum suarum C. Mustius habuit, me vno defendente vicit: cum hoc, vt dico, sciret L. Domitius me scire, ad eum res omnes Mustium solutum esse deferre, tamen de Chelidone reticuit, quoad potuit alio, responsionem suā deriuauit.

LIBER III.

xit. tāt us in adolescente clarissimo ac principe iuue-
 ritus pudor fuit, vt aliquandū, cū à me premeretur,
 omnia potius respōderet, quam Chelidonem nomina-
 ret. Primò necessarios istius ad eum allegatos esse di-
 cebat: deinde aliquādo coactus Chelidonem nomina-
 uit. * Non te putet, Verres, eius mulieris arbitrariū
 gefisse Praturam, quam L. Domitius ab se nominari
 vix sibi honestum esse arbitrabatur? Reie cti à Che-
 lidone capiunt consilium necessarium, vt suscipi-
 ant ipsi negocium. cum Rabonio tutore, quod erat
 vix HS. quadraginta millium, transigunt HS. du-
 centis millibus. Refert ad istum rem Rabonius: vt si-
 bi videbatur, satis gandem pecuniā, & satis im-
 pudentem esse. Iste qui aliquanto plus cogitasset, ma-
 lè accipit verbū Raboniū: negat eum sibi illa decisi-
 one satū facere posse. ne multa, locaturum se esse
 confirmat. * Tutores hac nesciunt: quod actum erat
 cum Rabonio, putant id esse certissimum: nullam
 maiorem pupillo metuunt calamitatem. Iste verò
 non procrastinat: locare incipit non proscrip̄ta neq̄
 edicta die, alienissimo tempore, ludis ipsis Romanis,
 foro ornato. Itaq̄, renunciat Rabonius illam decisi-
 onem tutoribus: accurrunt tamen ad tempus tuto-
 res, digitum tollit Iunius patrius. Isti color immu-
 tatus est: vultus, oratio, mens deniq̄, excidit. quid
 ageret cœpit cogitare. si optus pupillo redimeretur, s̄
 res abiret ab eo mancipe, quem ipse apposuisset: sibi
 nullam pradam esse. Itaq̄, excogitat. quid: nihil in-
 genio se, nihil quod quisquam possit dicere, improbè,
 vel callidè, nihil ab isto sectum, nil veteratorum

IN VERREM

expectaueritis: omnia aperta, omnia perspicua re-
 142 perientur, impudentia, amentia, audacia. Si pupillo
 opus redimitur, mihi prada de manibus eripitur.
 Quod est igitur remedium? quod? ne liceat pupillo re-
 dimere. Vbi illa consuetudo in bonis, praedibus praedi-
 dy: q. vendendus, omnium COSS. Censorum, Prato-
 rum, Quaestorum denique, ut optima condicione sit u,
 cui a res sit, cuium periculum? Excludit eum solum,
 cui prope dicam soli potest a rem factam esse oportebat.
 quid enim quisquam ad me am pecuniam me in-
 uit o aspirat? quid accedit? Locatur opis id, quod ex
 mea pecunia reficiatur, ego me refecturum esse dico.
 probatio futura est tua, qui locas: praedibus & praedi-
 dy's populo cautum est. & si non putas cautum, sci-
 licet tu Prator in mea bona quos uoles immittes? me
 ad meas fortunas defendendas: accedere non sinas?
 143 * Operae precium est ipsam legem cognoscere. dice su
 eundem conscripisse, qui illud edictum de hereditate.
 EX OPERE FACIENDO QVAE PVPILLI IVNII. Dic, dic quaso clarius. C. VERRES PR. VRBIS ADDIDIT. Corriguntur leges Censoriae. Quod enim uideo in multis veteribus legibus, Cn. Domitius, L. Metellus, L. Cassius, Cn. Seruilius Censores addiderunt: uult aliquid eiusmodi C. Verres, dic quid addidit. QVI DE L. MARTIO. M. PERPENNA CENSORIBVS. SOCIVM NE AMITTITO: NEVE PARTEM DATO: NEVE REDIMITO. Quid ita? ne uitiosum opis fieret? at erat probatio tua, ne parum locuples esset? at erat, & esset amplius, si uelles, populo cautum pra-

pradibus & praedi-
 iuris tuae non con-
 propinquorum
 suberunt pericul-
 apud te ponderu-
 am ad uertit
 riam, quod tu neq-
 uim uelutis) neq-
 fiteri? addidit
 tutes? C. L. X. X.
 mi impugnatu
 * Etenim quid erat
 nei illa columnae
 apposta a nulla imp-
 repolita sunt. hoc
 Atque in illo colu-
 tore commota non
 ferum uerum dice-
 Quod sit aut a pecu-
 certe unquam At
 deatur tamen uer-
 OPERE CAUSA
 Quid erat quod re-
 lapidem reponere
 DET DAMNI I
 REDEMPTORE
 isum inder factu
 PRAESENS SOL
 quod tu HS. D.
 melius est utry u se

LIBER III.

prædibus & prædijs. * Hic te fires ipsa, si indignitas 144
 iniuria tua non commouebat, si pupilli calamitas,
 propinquorum lachryma, D.Bruti, cuius prædia
 subierunt periculum, M. Marcelli tutoris autoritas
 apud te ponderis nihil habebat, ne illud quidem
 animaduvertebas, eiusmodi fore hoc peccatum
 tuum, quod tu neque negare posses (in tabulas e-
 nim retulisti) neque cum defensione aliqua con-
 fiteri? Addicitur id opus HS. DLX. millibus, cum
 tutores H S. LXX. millibus id opus, ad illius homi-
 nis iniquissimi arbitrium se effecturos esse clamaret.
 * Etenim quid erat operis? id quod vos vidistis. om-
 nes illa columna, quas de albas videtis, machina 145
 apposita nulla impensa deiecit, eisdemque lapidibus
 reposita sunt. hoc tu HS. DLX. millibus locauisti.
 Atqui in illis columnas dico esse, quas à tuo redemp-
 tore commota non sint: dico esse ex qua tantum te-
 forium vetus deletum sit, & nouum inductum.
 Quid sit tanta pecunia columnas de albari putassem,
 certè nunquam Aedilitatem petiuissem. * At ut vi- 146
 deatur tamen res agi, & non eripi pupillo. SI QUID
 OPERIS CAUSA RESCIDERIS, RESCICITO.
 Quid erat quod rescinderet: sum suo quenque loco
 lapidem reponeret? QVI REDEMERIT, SATIS
 DET DAMNI INFECTI EI, QVI A VETERE
 REDEMPTORE ACCEPERIT. Deridet, cum sibi
 ipsum inbet satidare Rabonium. PECVNIA
 PRAESENS SOLVATVR. Quibus de bonis? eius,
 qui, quod tu HS. DLX. millibus locasti, HS. LXXX
 millibus effecturū se esse clamanis. * Quibus de bonis?
 pupilli.

R

IN VERREM

pupilli. cuius atatem & solitudinem, etiam si tuto-
res non essent, defendere Prator debuit. tutoribus
defendentibus, non modo patrias eius fortunas, sed
etiam bona tutorum ademisti. HOC OPVS BO-

147 **NVM SVO CVIQVE FACITO.** * Lapis aliquis
cadendus & apportandus fuit machina sua. nam
illo non saxum, non materies aduecta est: tantum
operis in ista locatione fuit, quantum pauca opera
fabrorum mercedis tulerunt, & manus precium ma-
china. Vtrum existimatis minus operis esse, vnam
columnnam efficere ab integro nouam nullo lapide
rediuuio, an quatuor illas reponere? nemo dubitat,
quin multo maius sit noua facere. Ostendā in adibus
priuatis, longa difficilia, vectura, columnas singulas
ad impluuium HS. quadragenis millibus non minus

148 magnas locatas. * Sed ineptū est de tā perspicua istum
impudētia pluribus verbis disputare, praesertim cum
iste apertē tota lege omniū sermonem atq; existima-
tionē cōtempserit, qui etiā ad extremū cōscripserit,
REDIUIVA SIBI HABETO. Quasi quicquam redi-
uiui ex opere illo tolleretur, ac non totum opus ex
rediuuiis constitueretur. At enim si pupillo redimi
non licebat, non necesse erat rem ad ipsū peruenire.
poterat aliquis ad id negocium de populo accedere.
omnes exclusi sunt non minus apertē, quam pupillus:
Diē praestituit operi faciundo Cal. Decē. locat circi-
ter Idus Septemb. angustijs temporis excluduntur
omnes. * Quid ergo? Rabonius istā diē quomodo asse-

149 quitur? Nemo Rabonio molestus est neq; Cal. Dec.
neque nonis, neque Idibus. Denique aliquando in
pro

LIBER III.

prouinciam iste proficiscetur prius, quam opus esse
 Etum est. Posteaquam reus factus est, primo negabat
 opus in acceptum referre posse. cum instaret Rabo-
 nius, in me causam conferebat, quod tum codicem
 obsignassem. Petit à me Rabonius, & amicos allegat.
 facile impetrat. iste quid ageret, nesciebat. si in ac-
 ceptum non retulisset, putabat se aliquid defensionū
 habiturum. Rabonium porrò intelligebat rem totam
 esse patefacturum. tamen si quid poterat esse aper-
 tius, quam nunc est, ut vno minus teste haberet Ra-
 bonio? Opus in acceptum retulit quadriennio post,
 quam diem operi dixerat. *Hac conditione si quis de
 populo redemptor accessisset, cum die ceteros qui re-
 demptores exclusisset, tum in eius arbitrium ac po-
 testatem venire nolebat, qui sibi ereptam pradam
 arbitraretur. Nonne argumentamur quod ista pecu-
 nia peruenerit? fecit ipse iudicium. Primum cum
 vehementius cum eo D. Brutus contenderet, qui
 de sua pecunia HS. CCCC L. millia numerauit, quod
 iā iste ferre non poterat opere addicto, prädibus ac-
 ceptis de HS. DLX. millibus remisit D. Bruto HS. CX
 millia. Hoc, si aliena res esset, certè facere non po-
 tuisset. Deinde nummi numerati sunt Cornificio,
 quem scribam suum fuisse negare non potest. Postre-
 mō ipsius Rabonij tabula prädā illam istius fuisse cla-
 mat. Recita nomina Rabonij. *Hic etiā priore actione
 Hortensius pupillum Lunium venisse prae extatum
 in vestrum conspectum, & testes secum, paruo testi-
 monium dicente, questus est: & me populariter age-
 re atq. inuidiam commouere, quod puerum pro-
 duce-

IN VERREM

ducere, clamitavit. Quid erat, Hortensi, tandem
 in illo puero populare? quid invidiosum? Gracchi cre-
 do, aut Saturnini, aut alicuius hominis eiusmodi
 produxeram filium, ut nomine ipso & memoria pa-
 tris animos imperita multitudinis concitarem. Pa-
 tris Iunij erat, hominis de Plebe Romana filius, quem pa-
 ter moriens tum tutoribus & propinquis, tum legi-
 bus, tum equitati magistratum, tum iudicij ve-
 stris commedandum putavit. * Hic istius scelerata lo-
 catione nefarioque latrocinio bonis patris fortunif-
 que omnibus spoliatus venit in iudicium: si nihil ali-
 ud, saltem ut eum, cuius opera ipse multos annos est
 in sordibus, pauld tamen obsoletius vestitum vide-
 ret. Itaque tibi, Hortensi, non illius atas, sed causa:
 non vestitus, sed fortuna popularis videbatur: neque
 tam commovebat, quod ille cum toga praetexta,
 quam quoddam sine bulla venerat. vestitus enim nemi-
 nem commovebat is, quem illi mos, & ius ingenuita-
 tis dabat, quod ornamentum pueritiae pater dede-
 rat, iudicium atque insigne fortune, hoc ab isto pra-
 dione ereptum esse graviter & acerbè homines fere-
 bant. * Neque erant haec lachrymae populares magis,
 quam nostra, quam tua. Quae Hortensi, quam horum
 qui sententiam laturi sunt. Ideo quoddam commune est
 causa, commune periculum, communi praesidio et alis
 improbitas, tanquam aliquod incendium, restin-
 guenda est. Habemus enim liberos paruos, incertum
 est quam longa nostrum cuiusque vita futura sit:
 consulere viui ac prospicere debemus, ut illorum so-
 litudo & pueritia quam firmissimo praesidio muni-
 ta sit.

LIBER III,

ta sit. Quis est enim, qui tueri possit liberum nostrorum pueritiam contra improbitatem magistrarum? Mater credo. scilicet magno praesidio fuit Annia pupillae mater femina primaria: minus, illa deos hominesq; implorante, iste infanti pupillae fortunae patrias ademitt. Tutore sine defendenti? per facile verò apud istiusmodi Praetorem, à quo M. Marcelli tutoris in causa pupillae Iunij & oratio, & voluntas, & auctoritas repudiata est. * Queremus etiam, 154
quid iste in vltima Phrygia, quid in extremis Pamphylia partibus fecerit? qualis in bello praedonum prado ipse fuerit, qui in foro Populi Romani pirata nefarius reperitur? Dubitamus quid iste in hostium praedam molitus sit, qui manubias sibi tantus ex L. Metelli manubijs fecerit? qui maiore pecunia quatuor columnas dealbandas, quam ille omnes adificandas locauerit? Expectemus quid dicant ex Sicilia testes? quis vnquam templum illud aspexit, quin auaritia tuae, quum iniuria, quin audacia testis esset? Quis à signo Vertumni in Circum maximum venit, quin is vnoquoque gradu de auaritia tua commoneretur? quam tu viam tensorsarum atq; Pompeae, eiusmodi exegisti, vt tu ipse illa ire non audeas? Te putet quisquam, cum ab Italia fretò disunctus esses, socijs temperasse? qui ad eam Castoris testem furorum tuorum esse volueris: quã Populus Romanus quotidie, Iudices etiam tum, cum de te sententiam ferrent, viderent? Atque etiam iudicium in Praetura publicum exercuit. non enim praetereundum est ne id quidem, petita multa est apud istum Praetorem à

IN VERREM

Q. Opimio, qui adductus est in iudicium verbo, quod cum esset Trib. Pleb. in recessisset contra legem Corneliam, quod in tribunatu dixisset contra alicuius hominis nobilis voluntatem. De quo iudicio si velim dicere omnia, multi appellandi laedendiq. sunt, quod mihi non est necesse: tantum dicam, paucos homines arrogantes hoc adiutore Q. Opimum per ludum
 156 & iocum fortunis omnibus evertisse. * Is mihi etiam quaeritur, quod à nobis VIII. solis diebus prima actio sui iudicij transacta sit, cum ipud ipsum tribus horis Q. Opimius Senator Populi Romani bona fortunae, ornamenta omnia amiserit. cuius propter indignitatem iudicij, sepius sumè est actum in Senatu, ut genus hoc totum mulierarum ac iudiciorum eiusmodi tolleretur. Iam verò in honis Q. Opimij vendendis quas iste pradae, quàm aperte, quàm improbè fecerit, longum est dicere. Hoc dico, nisi vobis id hominum honestissimorum tabulis plantum fecero, fingi
 157 à me hoc totum temporis causa putatote. * Iam qui ex calamitate Senatoris Pop. Rom. cum Praetor iudicio eius praefuisset, spolia domum suam referre, & manubias detrabere conatus sit, nullam ab se calamitatem poterit deprecari? Nam de subfortitione illa humana iudicium nihil dico. Quid enim? contra tabulas, quas tu protulisti, audeam dicere? difficile est. Non enim me tua solum, & iudicium auctoritas, sed etiam annulus aureus Scribae tui deterret. Non dicam id quod probare difficile est: hoc dicam, quod ostendam, multos ex te viros primarios audisse, cum diceres, ignosci tibi oportere, quod falsum codicem
 pro-

LIBER III.

protuleris. Nam qua inuidia C. Iunius conflagravit,
 ea, nisi prouidisses, tibi ipsi tum pereundum fuisse.
 * Hoc modo iste sibi, salutis suae prospicere didicit, re-¹ 58
 ferendo in tabulas & priuatas & publicas quod
 gestum non esset, tollendo quod esset, & semper ali-
 quid demendo, mutando, curando ne litura appa-
 reat, interpolando. Eo enim vsque progreditur, ve
 ne defensionem quidem maleficiorum suorum sine
 alijs maleficijs reperire possit. Eiusdem modi forti-
 tionem homo amentissimus suorum quoque Iudiciū
 fore putauit, per sodalem suum Q. Curtium Iudiciū
 questionis: cui nisi ego vi populi, & hominum cla-
 more atq; conuicio restitissim, ex hac decuria no-
 stra, cuius mihi copiam quam largissime fa-
 ctam oportebat, erepta esset facultas e-
 orum, quos iste annuerat, in suum
 consilium sine causa sub-
 sortiebatur.

(:)

24

ACCP